

**VALTAKUNNALLINEN YLIOPISTOJEN
PSYKOTERAPEUTTIKOULUTUSKONSORTIO**

PSYKOTERAPEUTTIKOULUTUKSEN UUDISTAMINEN

- MONIAMMATILLISET PSYKOTERAPIAN ERIKOISTUMISOPINNOT OSAKSI

YLIOPISTOJEN JA KORKEAKOULUJEN OPINTOJÄRJESTELMÄÄ

Tampereella 02.12.2009

Raportin laatija: Heljä Kahra, suunnittelija, konsortion koordinaattori
Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus
helja.kahra@uta.fi
puh. 050 547 5762

Sisällys:

1.	Hankkeen tausta ja konsortion työskentely	1
2.	Konsortion johtopäätökset ja suositukset	4
3.	Psykoterapeuttikoulutuksen uudistamisen lähtökohdat	8
4.	Psykoterapeuteille asetettavat osaamisvaatimukset eli kompetenssit	10
4.1.	Johdanto	10
4.2.	Kompetenssivaatimukset koulutuksen suorittaneille psykoterapeuteille	12
4.2.1.	-Yleiset kompetenssit	12
4.2.2.	-Eriyiset kompetenssit	13
4.3.	Psykoterapeuttikoulutuksen osaamisvaatimukset kolmena osaamisalueena	14
4.3.1.	-Psykoterapeutin tiedot	14
4.3.2.	-Psykoterapeutin taidot	15
4.3.3.	-Psykoterapeutin ammatissa edelleen kehittymisen edellytykset	16
4.3.4.	Menetelmäkohtaiset kompetenssivaatimukset	17
5.	Psykoterapeuttikoulutuksen laadunvarmentaminen	17
5.1.	Johdanto ja lähtökohtia	17
5.2.	Koulutusorganisaatiota koskevat arvioitavat kohdat	18
5.2.1.	-Organisaatio ja koulutuksen johtaminen	19
5.2.2.	-Tietotaidon laadun varmentaminen	20
5.3.	Koulutusohjelmaa koskevat arvioitavat kohdat	20
5.3.1.	-Koulutettavien valintaedellytykset ja valintamenettely	21
5.3.2.	-Koulutuksen laajuus, tavoite ja järjestelyt	23
5.3.3.	-Koulutuksen sisältöalueet	24
5.3.4.	-Kompetenssin saavuttamista todentavat arviointimenetelmät	25
5.3.5.	-Kouluttajat	26
5.3.6.	-Oikeusturvakysymykset	26
5.3.7.	-Kansainvälinen vuorovaikutus	27
6.	Lähteet	28

LIITTEET

Liite 1.	Konsortion ja työrukkasen kokoonpano	30
Liite 2.	Konsortion esitys psykoterapeuttikoulutuksen järjestelmäksi 2.12.2008	32
Liite 3.	Konsortion lausunto 27.5.2009 STM:lle TANK:n asetuksen muutosesitykseen ja ehdotus asetuksen sisällöksi	38
Liite 4.	Kuulemistilaisuuksiin osallistujat ja yhteenveto kuulemistilaisuuksista	45
Liite 5.	Konsortion suositus psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämiksi lisäopinnoiksi (Valvira: psykoterapeuttiset valmiudet)	51
Liite 6.	Psykoterapeuttikoulutuksen prosessimaisuuden vaatimus	53

1. Hankkeen tausta ja konsortion työskentely

Psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöoikeuden saamiseen johtava koulutus on Suomessa ollut sääntelemätöntä ja toteutukseltaan hajanaista. Koulutusta ovat järjestäneet hyvin erilaiset organisaatiot yksityisistä ammatinharjoittajista yliopistojen laitoksiin. Koska koulutuksilta ovat puuttuneet yhtenäiset sisällölliset laatuksiteerit, TEO (nyk. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira) on psykoterapeutin ammattinimikkeen myöntämisen yhteydessä joutunut suorittamaan myös koulutusten arviointia. Tämä jälkikäteen tapahtunut koulutusten arviointi on ollut ongelmallista sekä hakijoiden että koulutuksen järjestäjien oikeusturvan ja psykoterapeuttikoulutusten laadun varmentamisen kannalta.

Psykoterapeuttikoulutusten yhtenäistäminen ja saattaminen osaksi julkista koulutusjärjestelmää on jo pitkään ollut eri viranomaistahojen ja asiantuntijaryhmien tavoitteena (Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio OPM 2003:6, Suomen Akatemian ja Suomalainen Lääkäriseura Duodecimin psykoterapiakonsensuslausuma 2006).

Viimeksi on TEO omassa esityksessään sosiaali- ja terveysministeriölle (6.6.2007) kiirehtinyt psykoterapeutinimikkeen käyttöoikeuden saamiseen johtavan koulutuksen siirtämistä korkeakoulujärjestelmän piiriin. Myös opetusministeriö vastauksessaan sosiaali- ja terveysministeriölle (17.8.2007) on esittänyt, että yliopistoissa psykoterapeuttikoulutusta ryhdyttäisiin järjestämään täydennyskoulutuksena, erikoistumisopintoina, jolloin koulutusten laatua voidaan varmistaa koulutussuunnittelulla ja laadunkehittämisellä yhdessä asiantuntijoiden, tiedeyhteisön, koulutusten järjestäjien ja TEO:n kanssa siten, että tuloksena on strukturoitu koulutusjärjestelmä.

Nykyisen psykoterapeuttien koulutusjärjestelmän keskeisinä ongelmakohtina on nähty

- Pätevyyden antavien koulutusten ennakkohyväksymisen puuttuminen

- Koulutusten yhteisesti sovittujen osaamistavoitteiden ja laadunvarmistuskriteerien puuttuminen
- Psykoterapeuttikoulutuksen ja psykoterapiatutkimuksen kiinteän ja jatkuvan kytkennän puuttuminen
- Uusien psykoterapiamenetelmien koulutusten aseman epäselvyys
- Rahoituskysymykset

Opetusministeriö myönsi 12.11.2007 yliopistojen aikuiskoulutuksen kehittämisrahoista määrärahan hankkeelle ”*Moniammatilliset psykoterapian erikoistumisopinnot osaksi korkeakoulujen opintojärjestelmää, koulutusten osaamistavoitteiden, rakenteen ja laadullisten vaatimusten määrittely sekä arvioinnin ja yhteistyöverkoston luominen*”. Hankkeen vastuullisena yksikkönä on toiminut Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus yhdessä valtakunnallisen yliopistojen psykoterapeuttikoulutuskonsortion (jatkossa konsortio) kanssa. Hankkeessa ovat mukana kaikkien niiden yliopistollisten asianomistajatahojen edustus, joilla on kokemusta psykoterapeuttikoulutuksen järjestämisestä (täydennyskoulutusyksiköt) ja/tai koulutusvastuu psykoterapeuttikoulutuksen pohjalla olevista perus-, jatko- ja erikoistumistutkinnoista (psykiatrian alat, psykologia ja sosiaalityö, 9 yliopistoa ja 20 laitosta). Erityisvastuussa ovat yliopistot, joissa ovat edustettuina psykiatrian alat ja psykologia. Konsortion kokoonpanoa on työskentelyn aikana tarpeen mukaan täydennetty ja se voi jatkossakin täydentää itseään. Konsortio nimesi ensimmäisessä kokouksessaan 24.1.2008 itselleen asioiden valmisteluelimeksi työrukkasen. Konsortion ja työrukkasen kokoonpanot ovat liitteessä 1.

Kehittämishankkeessa on pyritty hahmottelemaan erilaisia vaihtoehtoja ja löytämään valtakunnallinen ratkaisu psykoterapeuttikoulutuksen järjestelmäksi. Konsortio teki oman esityksensä järjestelmäksi 2.12.2008 sekä esitti samassa yhteydessä luonnokset nimikesuojatulle psykoterapeutille asetettaviksi kompetenssi/osaamisvaatimuksiksi ja koulutusten laadunvarmennuksen kriteereiksi. Esitys liitteessä 2.

Valmistelutyön aikana konsortio on tehnyt yhteistyötä paitsi OPM:n myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Valviran sekä STM:n Terveydenhuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunnan TANK:n kanssa, jonka maaliskuun 2009 kokouksessa konsortion edellä mainitut esitykset olivat myös käsiteltävänä. Samassa kokouksessa TANK teki STM:lle esityksen Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 564/94 2 § 2 momentin muuttamisesta siten, että nimikkeeseen johtavan psykoterapeuttikoulutuksen tulisi jatkossa olla korkeakoulun järjestämää tai yhteistyössä korkeakoulun kanssa järjestettyä psykoterapeuttikoulutusta, jonka Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) yhteyteen perustettava arviointielin olisi etukäteen hyväksynyt. STM/TANK:n esityksen mukainen lausuntopyyntö psykoterapeuttikoulutus kentän toimijoille lähti huhtikuussa 2009 ja lausunnot pyydettiin palauttamaan 29.5.2009 mennessä. Myös konsortio antoi oman lausuntonsa STM:lle ja se on kokonaisuudessaan esitetty liitteessä 3.

Koulutusjärjestelmää koskevan esityksen liitteinä olleiden psykoterapeutille asetettavien osaamisvaatimusten ja koulutusten laadunvarmennuksen kriteerien valmistelutyötä on edelleen jatkettu syksyn 2009 aikana asiantuntija-valmisteluna dosentti Aarno Laitilan johdolla ja professori (emer.) Jukka Aaltosen kommentoimana. Tähän valmisteluun otettiin mukaan myös keskeisimpien alalla toimivien koulutusyhteisöjen sekä ammattikorkeakoulun edustajia järjestämällä 3 kuulemistilaisuutta (yhteensä 20 eri kouluttajatahoa). Kuulemistilaisuuksien osallistujat ja yhteenveto kuulemisista on liitteessä 4. Valmistelutyön tuloksena syntyneet konsortion ehdotukset yleisiksi psykoterapeutin osaamisvaatimuksiksi sekä psykoterapeuttikoulutusohjelmille ja koulutuksen järjestäjille asetettaviksi laadunvarmistuksen kriteereiksi on esitelty tämän raportin luvuissa 4 ja 5.¹

Psykoterapeuttikoulutusten uudistamiseen liittyvien yliopisto- ja aluetason toimenpiteiden suunnittelemiseksi ja psykoterapeuttikoulutustoimijoiden alueellisen yhteistyön käynnistämiseksi on konsortio jakanut kesäkuussa 2009 ns. aluerahaa jäsenyliopistoilleen. Aluetoimenpiteiden koordinoinnissa täydennyskoulutuskeskuksilla on keskeinen rooli.

Koska psykoterapeuttikoulutuksiin rekrytoidutaan monista eri terveyden- ja sosiaalihuollon ammateista, näkee konsortio koulutuksen pohjalla olevan osaamisen myös tärkeänä osana psykoterapeutin kokonaisosaamista ja on siksi tässä ottanut kantaa myös psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämien lisäopintojen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä koulutuksen nimeen (liite 5).

Konsortio hankkeena päättyy vuoden 2009 lopussa, mutta yhteistyö jatkuu eri muodoissaan tämän jälkeenkin, sillä konsortion piirissä on muodostunut yhteinen tahtotila ja näkemys siitä, miten jatkossa on mahdollista edetä psykoterapeuttikoulutusten valtakunnallisten osaamistavoitteiden edelleen hyödyntämiseksi konkreettisten koulutusohjelmien suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä alan muiden toimijoiden kanssa. Koulutusyhteistyön jatkamiseksi ja konkreettisten osaamisperustaisten koulutusten käynnistämiseksi on konsortio tehnyt 11.9.2009 OPM:lle esityksen hankkeeseen ”Psykoteraapia erityispätevyytenä ja psykoterapeuttikoulutus oppisopimustyyppisenä täydennyskoulutuksena”.

Konsortion yleiskokouksia, joissa on käsitelty periaatteellisia linjauksia ja saatu konsortion toimielin työrukkasen toimenpiteille hyväksyntä, on järjestetty projektin aikana neljä.

Toimielin työrukkasen kokouksia on järjestetty yhteensä 12. Lisäksi on järjestetty työrukkasen kolmen kokouksen yhteydessä syksyllä 2009 kuulemis-tilaisuudet merkittävimpien psykoterapeuttikoulutusyhteisöjen edustajille.

Konsortiossa mukana olevien täydennyskoulutusyksiköiden edustajien yhteisiä kokouksia on järjestetty yksi.

2. Konsortion johtopäätökset ja suositukset

Konsortion suunnittelu- ja selvitystyön lähtökohtana olivat siis opetusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön lausumat siitä (vrt. luku 1) että psykoterapeuttikoulutus tulee saattaa korkeakoulujen koulutusjärjestelmään, vaikka

¹ Konsortio suosittaa, että myös psykoterapeuttikouluttajakoulutuksille laaditaan kompetenssivaatimukset

se ei ole tutkinto. Korkeakoulujen koulutusjärjestelmään saattaminen tarkoittaa sitä, että koulutuksella on jokin selkeä opintohallinnollinen asema, se on sisällöllisesti määritelty (osaamisperustainen opetussuunnitelma), ja se voi toimia viitekehyksenä, kun koulutusta järjestää jokin ulkopuolinen taho yhteistyössä korkeakoulun kanssa. Tällaiseksi opintohallinnolliseksi asemaksi opetusministeriö ehdotti erikoistumisopintoja, mikä otettiin myös tuotekehitysrahahakemuksen nimeen.

Erikoistumisopintojen asema yliopistoissa on kuitenkin muuttunut oleellisesti, kun opetusministeriön tukirahoitus 90-luvun lopulla poistui. Ammattikorkeakoulujen erikoistumisopinnoille sen sijaan säädettiin asetuksella opintomaksun katoksi 168 €. Lausunnoilla olevassa ammattikorkeakoulujen maksuasetuksessa maksukatto on ehdotettu 250 euroksi. Yliopistoissa erikoistumisopintojen järjestäminen on puhdasta liiketoimintaa. Koska niillä on täysin erilainen rahoitusperusta ja opintohallinnollinen asema, erikoistumisopintoja ei voitu katsoa hyväksi ratkaisuksi psykoterapeuttikoulutuksen korkeakoulujen koulutusjärjestelmään saattamisessa.

Uutena korkeakoulututkinnon jälkeisenä opintohallinnollisena koulutusmallina alettiin selvittää erityispätevyyttä, jota aikuiskoulutuksen kokonaisuudistusta valmistellut AKKU-työryhmä ehdotti. Se nähtiin mahdollisena ratkaisuna, koska siinä psykoterapeutin yleis- ja erityispätevyudet voisi hankkia vaihtoehtoisin tavoin, jolloin koulutusorganisaationa voisi olla yliopisto yhdessä ammattikorkeakoulun tai yksityisen koulutusyhteisön ja työnantajan kanssa. Opintojen klassisen ytimen muodostaisi kuitenkin kouluttajan ja koulutettavien keskinäinen vuorovaikutus. Riittävän pitkäaikaisen prosessin aikana koulutettavan olisi mahdollista antaa näyttöjä osaamisestaan.

Erityispätevyyteen hyväksyttävien opintojen laadunvarmistuksesta vastaisivat yliopistojen ainelaitokset, joilla olisi riittävät tieteelliset ammattituntijaresurssit. Ne myös ottaisivat vastaan erityispätevyyden näytön, millä varmistettaisiin, että nimikkeen käyttöoikeutta hakevalla on laatuvaatimusten mukainen pätevyys.

Opetusministeriön tämän hetkinen näkemys, että erityispätevyyteen sisältyvä osaaminen tulee voida saavuttaa ja arvioida oppimistavasta riippumattomasti, veisi psykoterapeuttikoulutuksen kohdalla perustaa tältä opintohallinnolliselta ratkaisulta. Koska erityispätevydet ovat vasta muotoutumassa korkeakoulututkintojen jälkeisten opintojen ja koulutusten hallinnolliseksi kehikoksi, niiden muotoihin tulisi sallia vaihtelua.

Edellä sanotun perusteella näyttää siltä, että psykoterapeuttikoulutukselle on vaikea saada sellaista hallinnollis-oikeudellista legitimizeettiä, mikä on muiden terveydenhuollon ammattien koulutuksilla.

Ellei psykoterapeuttikoulutusta voida järjestää korkeakoulujen erikoistumisopintoina eikä erityispätevyytenä, ratkaisu koulutuksen hajanaisuuden ja oikeusturvakysymysten selkiyttämiseksi on ilmeisesti haettava sosiaali- ja terveysministeriön, terveydenhuollon palvelujärjestelmän ja koulutusorganisaatioiden yhteistyöstä, missä opetusministeriöllä ei ole erityistä kontribuutiota. Hallinnollisen legitimizeetin asemesta etsitään sosiaalista legitimizeettiä, joka perustuu koulutusorganisaatioiden koulutuksen rakenteista, prosesseista ja resursseista saavuttamaan konsensukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi asetuksella määrittää psykoterapeutin pätevyyden oleelliset piirteet.

Tässä tapauksessa yliopistojen kannalta kysymyksessä on yliopistolaissa tarkoitettu täydennyskoulutus, joka on liiketaloudellisesti hinnoiteltua ja jonka kannattavuudesta yliopisto tekee vuosittaisen selvityksen. Psykoterapeutin pätevyyteen ja nimikkeen käyttöoikeuteen tarvittavat opinnot voi ostaa palvelujärjestelmän työnantaja tai ammatinharjoittajaksi aikova yksityinen henkilö.

Psykoterapeuttikoulutusten säädös- ja sopimusperustan ollessa vielä epäselvä, konsortio haluaa kuitenkin tuoda kantanaan esiin, että tulevaan asetukseen tulisi saada maininta, että ”psykoterapeuttikoulutuksen tulee olla korkeakoulun järjestämää taikka yhteistyössä korkeakoulun kanssa järjestettyä psykoterapeuttikoulutusta siten, että yksi järjestäjistä on yliopisto” (liite 3).

Tälle yliopistoyhteyden vaatimukselle pohjaavat myös tämän raportin luvuissa 4 ja 5 esitetyt nimikesuojatulta psykoterapeutilta vaadittava osaaminen eli kompetenssit sekä koulutusorganisaatioita ja -ohjelmia koskevat laatuvaatimukset.

Nykyisten ohjeiden mukaisesti Valvira edellyttää 30 opintopisteen (800 tunnin) laajuisia 'psykoterapeuttisten valmiuksien opintoja' sellaisilta soveltuvan sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen saaneilta psykoterapeuttikoulutukseen hakeutuvilta, joilla on muu kuin ylempi korkeakoulututkinto. Konsortio ehdottaa, että näistä opinnoista käytetään nimeä 'psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämät lisäopinnot', koska käytännössä "psykoterapeuttisten valmiuksien opinnot" on virheellisesti ymmärretty joko psykoterapeuttikoulutuksien osina tai jopa "minipsykoterapeuttikoulutuksina". Näiden lisäopintojen järjestäminen soveltuisi konsortion näkemyksen mukaan hyvin ammattikorkeakoulujen perustutkinnon jälkeisiksi erikoistumisopinnoiksi, koska käytännössä on kyse ko. korkeakoulujen tutkinnon suorittaneiden täydennysopinnoista. Tällä tavalla niitä onkin jo monessa ammattikorkeakoulussa toteutettu. Yhteistyö yliopistojen ainelaitosten kanssa myös tässä varmistaisi omalta osaltaan psykoterapeuttikoulutusten korkeaa laatua tulevaisuudessa.

Valtakunnallinen yliopistojen psykoterapeuttikoulutusconsortio kiinnittää vakavaa huomiota siihen, ettei psykoterapeuttikoulutusten järjestämisvelvollisuutta ole määritelty siitä huolimatta, että asianmukaisesti koulutettujen psykoterapeuttien saatavuudella on merkittävä yhteiskunnallinen ulottuvuus sekä kuntien, sairaanhoitopiirien että KELAn toiminnan kannalta (vrt. MIELI 2009 -työryhmän ehdotukset, psykoterapiapalvelujen siirtyminen järjestämisvelvollisuuden piiriin).

Yliopistojen yhteistyön jatkaminen vaatii jatkossakin jossain määrin hallinnollista työtä ja rahaa. Konsortioverkoston ylläpitäminen on yliopistollisen psykoterapeuttikoulutuksen kehittämisen jatkuvuuden kannalta välttämätöntä. Tulisi tutkia myös mahdollisuutta, että Eduskunta valtion talousarviossa osoittaisi yliopistoille tähän viiden vuoden harkinnanvaraisen valtionavun

samaan tapaan kuin työterveyslaitos on saanut työterveyslääkärien erikoistumiskoulutuksen kurssien järjestämiseen.

3. Psykoterapeuttikoulutuksen uudistamisen lähtökohdat

Psykoterapeutin osaamisen eli kompetenssien määrittelyn lähtökohtana ja taustalla ovat olleet ns. osaamisperustainen koulutusajattelu ja sen aikuispedagogiset sovellukset (mm. Ruotsissa sekä muualla Euroopassa) sekä aiemmat Suomessa tehdyt laajapohjaiset asiantuntijaselvitykset ja kannanotot kuten Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio (OPM 2003:6) sekä Psykoterapiakonsensuslausuma (Suomen Akatemia ja Duodecim 2006). Nämä yhdessä Valviran 1.6.2006 voimaan tulleen koulutuksia koskevan ohjeiston kanssa muodostavat konsortion osaamisperustaisen psykoterapeuttikoulutuksen suunnittelun lähtökohdan.

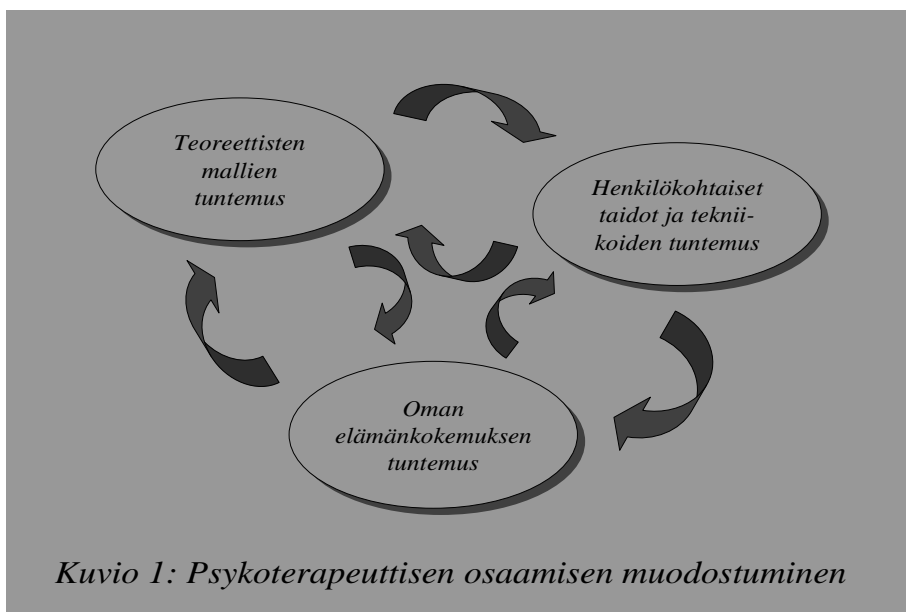
Psykoterapiakoulutustyöryhmä määrittelee psykoterapian seuraavasti:

1. Psykoterapia on terveydenhuollon tavoitteellista ja ammatillista toimintaa. Suomessa psykoterapeuttiammattinimikkeen käyttöä valvoo Valvira, joka antaa psykoterapeutille ammattinimikkeen käyttöoikeuden. Psykoterapiaa tehdään yhteiskunnan useilla eri sektoreilla.
2. Psykoterapia on vuorovaikutuksellinen hoito- ja kuntoutusmuoto. Tavoitteena on psykoterapian keinoin auttaa ihmisiä, joilla on mielenterveyden häiriötä tai psyykkisiä ongelmia. Häiriön tai ongelman ilmenemismuoto voi olla psyykkisen ohella ruumiillinen tai sosiaalinen. Psykoterapian tarkoituksena on poistaa ja lievittää näitä häiriöitä ja ongelmia ja niiden aiheuttamaa kärsimystä sekä lisätä potilaan/kuntoutujan itsetuntemusta ja edesauttaa toimintakyvyn lisääntymistä ja itsenäistä selviytymistä.
3. Psykoterapian tulee perustua psykologiseen teoreettiseen tietämykseen, joka on riittävästi tutkittua ja käytännölliseen näyttöön perustuvaa. Psykoterapian tutkimus ja käytäntöjen kehittäminen on jatkuvaa. Suomessa keskeisiä teoreettisia viitekehityksiä ovat psykoanalyttiset, käyttäytymistieteelliset ja kogni-

tiiviset terapiat sekä perhe- ja ryhmäterapiat ja näistä viitekehyksistä johdetut menetelmät ja sovellukset.

4. Psykoterapiassa tulee ottaa huomioon terapeutin itsetuntemus eli omien kokemusten ja tunnereaktioiden tuntemus ja hallinta niin, että terapeutti osaa käyttää tunnereaktioitaan hyväksi hoidossa vaarantamatta potilaan etua. Psykoterapeutin ammatillisuus edellyttää, että psykoterapeutilla on riittävä oma koulutuspsykoterapia ja työnohjaus.
5. Psykoterapia on ammatillista toimintaa, jota ohjaavat asiakas- ja potilastyötä koskevat lait, asetukset ja ammattikäytännöt sekä eettiset periaatteet.

Tavoitteena on ollut tuottaa tulevien psykoterapeuttikoulutusten käyttöön yleiset valtakunnalliset kompetenssivaatimukset. Nämä vaatimukset yhdessä menetelmäkohtaisten erityisten osaamisvaatimusten kanssa muodostavat psykoterapeuttikoulutuksille asetettavien laatuvaatimusten arvioinnin perusrungon. Psykoterapiatyön osaamisen erityislaatu edellyttää, että koulutuksen keskeisiksi osa-alueiksi tulevat sekä teorian ja menetelmien tuntemus että henkilökohtaiset taidot ja oman elämäkokemuksen tuntemus. Koulutus muodostaa myös välttämättä prosessinomaisen kokonaisuuden, jossa nämä kolme aluetta ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään, kuten Kuviossa 1 on esitetty (kts. myös liite 6).

Seuraavissa luvuissa esitetään konsortion ehdotukset psykoterapeuteille asetettaviksi osaamisvaatimuksiksi (luku 4) ja psykoterapeuttikoulutusten laadunvarmentamisen kriteereiksi (luku 5). Konsortio korostaa, että Suomessa ei aikaisemmin tällaista määrittelyä ole tehty, ja katsoo, että näistä ehdotuksista tulee edelleen käydä keskustelua. Konsortio ei ole tehnyt esitystä siitä, miten laadunvarmistustyö käytännössä tapahtuisi. Jatkossa on tarkemmin määriteltävä mikä on koulutusorganisaatioiden oma osuus tässä työssä ja mikä osuus on ulkoisella auditoinnilla ja viranomaishyväksynnällä ja kenelle tai keille nämä toiminnot kuuluvat. Laadunvarmentamisen rahoitukseen ei myöskään tässä ehdotuksessa oteta kantaa.

4. Psykoterapeutille asetettavat osaamisvaatimukset eli kompetenssit

4.1. Johdanto

Psykoterapeuttikoulutuksen tavoite on tuottaa sellainen psykoterapeuttinen osaaminen ja pätevyys, joka riittää psykoterapeutin ammattinimikkeeseen. Vallitseva käytäntö Suomessa psykoterapeutin ammattinimikkeen saamiseen ja pätevyyden osoittamiseen on ollut osoittaa koulutusorganisaation antamalla todistuksella ammattinimikkeen myöntävälle viranomaiselle suorittaneensa jonkin psykoterapiamenetelmän mukaisen koulutusohjelman. Psykoterapeuttikoulutuksen suorittuaan opiskelijan on ollut mahdollista saada hakemuksesta oikeus käyttää psykoterapeutin ammattinimikettä.

Ammattinimikkeen saaminen on perustunut pelkästään koulutusohjelman suorittamisen jälkeiseen ammattinimikkeen hakemiseen. Kompetenssilähtöisyys oppimistavoitteena edellyttää kuitenkin mahdollisimman tarkkaa ja eriteltyä koulutettavan koulutuksen aikaisen edistymisen seuranta ja sen arviointia riittävän psykoterapeuttikompetenssin varmistamiseksi.

Tässä esiteltävät yksittäistä psykoterapeuttikoulutettavaa koskevat osaamistavoitteet/kompetenssivaatimukset perustuvat Euroopan Unionin suosituksiin

yleisestä tutkintojen viitekehuksesta, jonka lähtökohtana on osaamisperustainen ajattelu.²

Oppimistuloksilla tarkoitetaan tässä sitä, mitä oppija tietää ja ymmärtää ja pystyy tekemään oppimisprosessin päätteeksi; oppimistulokset määritellään tietoina, taitoina ja pätevyyksinä.

Tiedot: Oppimalla tapahtuneen asioiden omaksumisen tulos. Tiedot muodostuvat työ- tai opintoalaan liittyvien faktojen, periaatteiden, teorioiden ja käytäntöjen kokonaisuudesta. Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä tiedot voivat olla teoria- ja/tai faktatietoja.

Taidot: Kykyä soveltaa tietoja ja käyttää tietotaitoa tehtävien suorittamiseen ja ongelmien ratkaisuun. Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä taidot kuvataan kognitiivisina (loogisen, intuitiivisen ja luovan ajattelun käyttö) tai käytäntöön liittyvinä (kätevyys ja menetelmien, materiaalien ja työkalujen ja -välineiden käyttö).

Pätevyys: Todistettu kyky käyttää tietoja, taitoja sekä henkilökohtaisia, sosiaalisia ja/tai menetelmällisiä valmiuksia työ- tai opintotilanteissa ja ammatillisessa ja henkilökohtaisessa kehityksessä. Eurooppalaisessa tutkintojen viitekehyksessä pätevyyttä kuvataan vastuun ja itsenäisyyden perusteella.

Nämä kompetenssit antavat mahdollisuuden koulutusorganisaatioille (yhdessä menetelmäkohtaisten spesifien osaamisvaatimusten kanssa) arvioida yksittäistä psykoterapiakoulutettavaa oppijana ja hänen kehittymistään, jolloin koulutuksessa saavutetut oppimistulokset, tiedot ja taidot (= kompetenssit) ovat ne, jotka antavat psykoterapeuttipätevyyden. Kompetenssien saavuttamisen arviointi ja siinä käytetyt menetelmät on yksi koulutuksen keskeinen laatukriteeri.

11

11

² Opetusministeriön työryhmä on saanut valmiiksi esityksensä tutkintojen ja muun osaamisen kansallisesta viitekehuksesta. Kansallisen viitekehksen valmistelu on osa prosessia, jossa suomalaiset tutkinnot sijoitetaan eurooppalaiseen tutkintojen ja osaamisen viitekehukseen (European Qualifications Framework, EQF). Suomalaiset ylemmät korkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot sijoittuvat esityksen mukaan kansallisen viitekehksen vaativuustasolle 7. Psykoterapeuttikoulutus on tälle vaativuustasolle sijoittuva tutkintoja täydentävä koulutus.

4.2. Kompetenssivaatimukset koulutuksen suorittaneille psykoterapeuteille

4.2.1. Yleiset kompetenssit

Oppimistavoitteiden näkökulmasta eri psykoterapiamenetelmät painottavat erilaisia asioita. Painotuserot tulevat ymmärrettäviksi terapeuttisten lähestymistapojen erilaisista sosiaalisista yksiköistä työn kohteena (esim. yksilö, pari, perhe tai ryhmä), erilaisista teoreettisista orientaatioperustoista ja erilaisista terapeuttisista erityistekniikoista. Kun psykoterapeuttista osaamista arvioidaan yksittäisiä taitoja yleisemmältä tasolta, voidaan todeta selkeitä yhtäläisyyksiä, terapeuttisten taitojen yhteisiä ydinalueita. Näitä ovat esim.

1. havainnointitaidot (perceptual skills),
2. käsitteelliset taidot (conceptual skills) ja
3. terapeutekniset taidot (executive skills), joita on välittämässä
4. terapeutin kyky kriittisesti arvioida menossa olevaa vuorovaikutuksellista terapeutiapahtumaa ja omaa osuuttaan siinä l. reflektiiviset taidot (reflective skills).

Toinen tapa on tiivistää edellä luetellut taidot kolmeksi, jotka voidaan nimetä

1. terapeutiapahtumaan liittyviksi menettelytapataidoiksi (procedural skills),
2. tapahtuman kuvaamiseen ja selittämiseen liittyviksi taidoiksi (declarative skills) ja
3. kriittisen arvioinnin taidoiksi (reflective skills).

Tätä samaa ulottuvuutta korostaa myös psykoterapiatutkimuksen toistuva havainto psykoterapian yhteisistä vaikuttavista tekijöistä (common factors -ajattelu).

Pelkkä taitonäkökulma psykoterapeutin osaamisen määrittäjänä on kuitenkin riittämätön, sillä psykoterapia työmuotona liittyy vuorovaikutukseen, johon hoidon kohteena oleva henkilö tai sosiaalinen yksikkö tuo oman panoksen-

sa. Osaamisen kehittymiseen liittyvä tutkimus on perinteisesti painottanut oppivan yksilön tietovarannon kasvua ja oppijan yksilöllistä kehittymistä. Osa taidoista on kuitenkin siten vuorovaikutteisia, vuorovaikutukseen perustuvia ja liittyviä sekä suhteessa syntyvän tiedon soveltamiseen painottuvia, että pelkkä yksilön kehittymiseen liittyvä painotus ei riitä. Psykoterapiataitojen näkökulmasta voidaankin puhua taitojen asiakas- ja potilaslähtöisestä vuorovaikutusulottuvuudesta, jota edellä kuvatut kaksi tapaa luokitella taitojen ydinalueita eivät tuo esille. Psykoterapia edellyttää lisäksi erityisosaamista, joka mm. liittyy eri ammattiryhmien ja auttajatahojen välisen vuorovaikutuksen hallitsemiseen.

4.2.2. Erityiset kompetenssit

Psykoterapeuttikoulutuksen suorittaneella pitäisi tämän perusteella terapiatilanteessa olla:

1. taitoja kuvata tekemiään havaintoja kyseiseen psykoterapiamenetelmään liittyvillä käsitteillä;
2. taitoja suunnitella ja toteuttaa perusteltuja terapeuttisia väliintuloja;
3. taitoja arvioida terapiatapahtumaa monipuolisesti, esim. miten potilaan/asiakkaan ilmaukset ovat suhteessa meneillään oleviin ja edeltäviin asioihin ja tapahtumiin terapiassa;
4. taitoja havaintojen vaihtoehtoiseen ymmärtämiseen;
5. taitoja nähdä oma osuus terapiatilanteessa; ja
6. taitoja arvioida mahdollisten terapeuttisten väliintulojen, hyödyllisyys, hyödyttömyys tai mahdollinen haitallisuus.

Pätevyyden kannalta riittävän kompetenssin osoittamisen arvioinnin tulee olla niin selkeä ja yksityiskohtainen (esim. puuttuva - kehittyvä - riittävä - edistynyt), että se toimii myös koulutettavan kannalta kehittävänä palautteena.

4.3. Psykoterapeuttikoulutuksen osaamisvaatimukset kolmena osaamisalueena

Koulutuksen suorittuaan nimikesuojattu psykoterapeutti psykoterapiamenetelmästä riippumatta pystyy osoittamaan sellaista osaamista (tietoja ja taitoja), jota pätevältä nimikesuojatulta psykoterapeutilta edellytetään.

4.3.1. Psykoterapeutin tiedot

Nimikesuojattu psykoterapeutti on tiedollisesti selvillä ammattialan tieteellisestä ja teoreettisesta perustasta sekä alalla tehdystä tutkimus- ja kehittämistyöstä siten, että hän

- osoittaa hallitsevansa oman psykoterapiamenetelmänsä käsitteistön
- osoittaa tuntevansa oman psykoterapiamenetelmänsä keskeistä kehittämistyötä ja kehityshistoriaa
- osoittaa tuntevansa keskeiset mielenterveyden häiriöt (niiden psykologinen, sosiaalinen ja biologinen perusta ja niiden muodostuminen kehityksellisestä ja vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta)
- omaa perustiedot psykiatrisesta diagnostiikasta
- tuntee omaan psykoterapeuttiseen menetelmäänsä kohdistuvaa kriittistä arviointia (esim. kyseisen terapiamenetelmän sovellettavuudesta eri klinisiin ongelmaryhmiin ja -tilanteisiin)
- osoittaa tietämystä tutkimustiedon yhteydestä ammatilliseen näyttöön ja käytäntöön (esim. tietää opiskelemaansa psykoterapiamenetelmään liittyvästä tuloksellisuustutkimuksesta ja sen soveltuvuudesta erilaisten häiriöiden hoitoon ja tutkimusnäytöstä tähän liittyen)
- hallitsee perustiedot muista psykoterapiamenetelmistä ja niiden yhtymäkohdista omaan menetelmäänsä
- osoittaa tietämystä psykoterapeuttisesta muutoksesta ja psykoterapeuttista muutosta kuvaavista yleisistä malleista

- on selvillä niistä yhteiskunnallisista ja kulttuurisista olosuhteista, joilla on vaikutusta yksilöihin ja perheiden elämään (tuntien esim. oman toimintaympäristönsä palvelujärjestelmää)
- osoittaa tuntevansa alan lainsäädännön
- tunnistaa muiden ammattiryhmien kanssa tehtävän yhteistyön tuomat vaatimukset ammatin harjoittamiseen.

4.3.2. Psykoterapeutin taidot

Taidollisesti nimikesuojattu psykoterapeutti

- osaa yhdistää teoreettisen tietämyksensä opiskelemansa psykoterapiamenetelmän kliiniseksi sovellukseksi eli osaa soveltaa oppimaansa kliinisessä käytännössä
- osaa esittäytyä ja menetelmänsä mukaisesti sopia työskentelyn tavoista, menettelyistä ja hoidon tavoitteista yhteistyössä potilaan kanssa
- pystyy luomaan hyvän psykoterapeuttisen hoitosuhteen (esimerkiksi siten, että potilaan on mahdollista ilmaista itseään ja kertoa itseensä liittyviä asioita ja saada niistä palautetta)
- osoittaa herkkyyttä tilanteissa, joissa hoitosuhde on vaarassa (esim. on riittävän herkkä myös ei-sanallisen viestinnän suhteen; mahdollistaa usean henkilön vastaanottotilanteessa osallistumismahdollisuudet kaikille läsnäolijoille ja puhuu kunnioittavasti myös poissaolevista henkilöistä)
- on herkkä suhteessa valtaväestöstä poikkeavien ratkaisujen kohdalla (esim. uskonnolliset yhteisöt, erilaiset etniset taustat, seksuaalinen suuntautuneisuus)
- osoittaa sellaisia valmiuksia, joita tarvitaan tapauskohtaisessa diagnostisessa arvioinnissa (esimerkiksi kartoittamalla hoitoon hakeutumiseen johtanutta ongelmaa/kysymystä/tilannetta riittävän monipuolisesti; miten ongelma ilmenee ja miten ongelma ei ilmene; miten ongelma vaikuttaa potilaaseen ja miten potilas

vaikuttaa ongelmaan; keiden elämään ongelma liittyy joko suoranaisesti tai välillisesti)

- osoittaa taitoa itsenäisesti suoriutua suunnitelmallisen terapia-prosessin läpiviemisestä ja kriittisestä prosessin arvioinnista
- pystyy mukauttamaan psykoterapeuttisia väliintulotapoja hoidon edellyttämällä tavalla
- osoittaa ammattimaista suhtautumista ja käyttäytymistä asiakkaisiinsa ja heidän läheisiinsä (esimerkiksi pitämällä kiinni luotamuksellisuudesta suhteessa asiakkaisiinsa myös tilanteissa, joissa heidän läheisiään on mukana)
- osaa viestiä alan ilmiöistä, kysymyksenasetteluista erilaisilla foorumeilla (sekä ammatillisilla että suurelle yleisölle suunnatuilla foorumeilla), viestiä eri terapian osapuolille tehdyistä toimenpiteistä ja hoidon tuloksista sekä tehdä näistä myös asianmukaisen dokumentaation.
- kykenee yhteistyöhön hoitoon osallistuvien muiden tahojen kanssa (yhteiset neuvottelut, verkostokokoukset).

4.3.3. Psykoterapeutin ammatissa edelleen kehittymisen edellytykset

Ammatissa kehittymisen näkökulmasta nimikesuojattu psykoterapeutti

- osoittaa jatkuvaa kykyä kehittää itsetuntemus- ja empatiakykyään (esimerkiksi hakemalla työhönsä, hankkimalla potilaspalautetta ja työyhteisöpalautetta sekä seuraamalla antamansa hoidon vaikuttavuutta)
- osoittaa kykyä ylläpitää tiedollista osaamistaan (osallistumalla alansa kongresseihin tai seuraamalla tieteellistä kirjallisuutta, verkostoitumalla alan järjestöihin)
- osoittaa kykyä edelleen kehittää terapeuttisia taitojaan yleisesti ja erityisesti, hakea ammatillista tukea terapeuttisesti haastavissa tilanteissa (esimerkiksi hankkimalla työhönsä tai käyttämällä tilanne- ja tapauskohtaista konsultaatiota ja tekemällä työtä ongelmiltaan vaihtelevan potilasjoukon kanssa)

- osaa huomioida eettiset näkökohdat omassa terapia- ja tutkimustyössään (esimerkiksi siten, että potilaan suostuessa osallistumaan tutkimukseen terapeutti ei hyväksikäytä hoidon luomaa riippuvuussuhdetta suostumuksen hankkimisessa).

4.3.4. Menetelmäkohtaiset kompetenssivaatimukset

Jokaisen koulutusorganisaation tulee näiden vaatimusten lisäksi laatia myös koulutettavaa psykoterapiamenetelmää koskevat spesifit kompetenssivaatimukset. Nämä kompetenssivaatimukset voivat olla yhteiset saman psykoterapiamenetelmän koulutusohjelmissa. Vaatimukset eivät saa olla ristiriidassa yleisten psykoterapeutin kompetenssivaatimusten kanssa.

5. Psykoterapeuttikoulutuksen laadunvarmentaminen

5.1. Johdanto ja lähtökohtia

Psykoterapeuttikoulutusten kuten muidenkin koulutusten varmennettu laatu on edellytyksenä koulutuksessa tavoiteltujen kompetenssien saavuttamiselle. Psykoterapeuttikoulutuksen laatuvaatimukset noudattavat yleisiä korkeakouluopetukselle asetettavia laatuvaatimuksia (esim. geneeristen taitojen kehittyminen), jonka lisäksi niissä painottuvat erityiset psykoterapeuttiosaimisen kehittymisen edellyttämät vaatimukset koulutusprosessille ja sen läpiviemiselle.

Laatukriteerit on suunniteltu työn aloittamisen aikaan sijoittuneen terveydenhuollon henkilöitä koskevan asetuksen muutostyön lähtökohdista sekä siitä ajatuksesta, että psykoterapeuttikoulutusta toteutetaan tulevaisuudessa yliopistoyhteistyössä (Konsortion johtopäätökset ja suositukset luku 2.).

Tavoitteena kriteereiden laadinnassa on myös ollut, että psykoterapiakentän monimuotoisuus, moniammatillisuus ja monitieteellisyys voivat toteutua käy-

tännössä ja että psykoterapiakentän edelleen rikastuminen toteutuisi korkeaa laatua ylläpitäen myös uusien psykoterapiamenetelmien arvioinnin mahdollistavana.

Tätä ohjeistoa käyttäen on mahdollista arvioida, täyttääkö suunniteltu psykoterapian koulutusohjelma psykoterapeutin ammattipätevyyteen johtavan koulutuksen laatukriteerit jo ennen kuin koulutus aloitetaan.

Tämä laatukriteeristö on mahdollista antaa alkavien koulutusten suunnittelijoille. Kriteerien täytyminen koulutuksen rakenteita ja prosesseja koskien tulee dokumentein osoittaa jo suunnitteluvaiheessa. Näin koulutusten hyväksymiskriteerit on mahdollista myös asettaa avoimesti ja läpinäkyvästi esille. Tällainen menettely on omiaan ja tarpeen parantamaan psykoterapeutti-koulutettavien asemaa ja oikeusturvaa tilanteessa, jossa psykoterapian opintohallinnollinen asema on määrittelemättä. Jos opintohallinnollinen asema määritellään esim. erityispätevyyden avulla tutkintojen viitekehukseen liittyvänä ja koulutus siirtyy yliopistolliseksi, niin laadunvalvonnan vastuu siirtyy yksiselitteisesti yliopistoille.

Psykoterapian koulutusohjelman etukäteishyväksyntä on koulutusohjelma-kohtainen siten, että uuden koulutuksen alkaessa on koulutusohjelmalle aina haettava hyväksyntä.

Psykoterapiakoulutuksen etukäteishyväksyntää varten tulee koulutusorganisaation kirjallisin dokumentein hakemuksessaan osoittaa sekä koulutusorganisaatiota että yksittäistä koulutusohjelmaa koskevat tiedot.

5.2. Koulutusorganisaatiota koskevat arvioitavat kohdat

Koulutusorganisaatiolla tarkoitetaan yhden tai useamman järjestäjän yhdessä muodostamaa organisaatiota. Haettaessa koulutusohjelmalle etukäteishyväksyntää tulee koulutusorganisaation ilmoittaa, mikä organisaatio on vastuullinen koulutuksen järjestäjä ja mitkä ovat yhteistyökumppaneiden roolit.

Koulutusorganisaatiolla tulee olla oma laadunvarmistusjärjestelmänsä, johon tulee sisältyä seuraavat tiedot toiminnan organisoimisesta ja tietotaidon ylläpitämisestä, sekä seuraavissa kappaleissa olevat koulutussuunnitelmaa ja -prosessia koskevat kohdat.

5.2.1. Organisaatio ja koulutuksen johtaminen

Psykoterapiakoulutusta järjestävällä koulutusorganisaatiolla tulee olla dokumentoitu johtamisjärjestelmä, jossa määritellään kuka on koulutuksen vastuullinen johtaja ja mikä elin vastaa koulutuksen sisällöllisestä ja hallinnollisesta päätöksenteosta. Dokumentaatioon tulee sisällyttää seuraavat kohdat:

- Yliopistoyhteyden kuvaus (psykoterapeuttikoulutuksen tulee olla terveys- ja sosiaalialan opetusta antavan korkeakoulun järjestämää taikka yhteistyössä tällaisen korkeakoulun kanssa järjestettyä psykoterapeuttikoulutusta siten, että yksi järjestäjäistä on yliopisto)
- Yhteistyössä toteutettavien koulutusten osalta tulee kirjallisesti dokumentoida eri osapuolten vastuut koulutustoiminnassa ja jos opetusta on usealla paikkakunnalla tulee johtamisjärjestelmän olla yhtenäinen
- Koulutusten taloushallinnon järjestelyt
- Koulutuksessa käytettävät tietojärjestelmät ja sähköiset oppimisympäristöt (minkä palveluntuottajan tarjoamina) ja jos näitä käytetään, niin millaisia aineistoja niihin sijoitetaan ja syntykö näistä esimerkiksi henkilörekistereitä
- Psykoterapeuttikoulutettavilla on oltava edustus koulutuksen aikaisen suunnittelun kokouksissa tai vaihtoehtoisesti koulutussuunnitelmaan kirjattu tapa tuoda opiskelijapalautetta yhteisön tietoon ja käyttöön
- Kirjallinen koulutuksen keskeyttämistilanteisiin liittyvää toimintasuunnitelma (tilanteisiin, joissa oppimistavoitteet jäävät saavuttamatta)

- Kirjallisesti kuvattu koulutuksen täydentämissuunnitelma tilanteisiin, joissa jokin osa koulutuksesta jää suorittamatta tai vajaaksi (esim. sairastumisen, vanhempainloman tai muun pätevän syyn vuoksi) ja tähän liittyvänä koulutuksen loppuunsaattamisen ehdoton takaraja
- Kirjallinen suunnitelma aiemmin opitun tunnistamisesta ja tunnustamisesta ja osasuoritusten korvaavuudesta koulutuksen prosessiluonteen vaarantumatta.

5.2.2. Tietotaidon laadun varmentaminen

Koulutuksen perustana olevan tietotaidon tason ja laadun osoittamiseksi tulee koulutusorganisaation laadunvarmennusjärjestelmään sisältyä tiedot seuraavista kohdista:

- Kouluttajien pätevyyden ja (oman) kouluttajakoulutuksen todentaminen
- Koulutustoiminnan pysyvyyden ja pitkäjänteisyyden todentaminen
- Koulutusorganisaation mahdolliset muut toiminnot ja mikä koulutuksen paikka on organisaatiossa
- Koulutusorganisaation suunnitelma tutkimus- ja kehittämistyöstä ja sen jatkuvuudesta - millä resursseilla kehittäminen tapahtuu

5.3. Koulutusohjelmaa koskevat arvioitavat kohdat

Koulutusohjelman toteuttamista, koulutussisältöjä ja koulutusprosessia koskevat tiedot tulee sisältyä koulutussuunnitelmaan.

5.3.1. Koulutettavien valintaedellytykset ja valintamenettely

Koulutusohjelmaan hakemisen mahdollistavien kriteerien ja valinnan menettelytapojen tulee olla selkeät ja ne on esitettävä rekrytointiesitteessä. Rekrytointiesitteen tai koulutusta koskevan lehti-/verkkoilmoituksen luonnos tulee liittää ennakkohyväksynnän hakemukseen.

Psykoterapeuttikoulutukseen hakemisen mahdollistavat seuraavat perustutkinnot (ylemmät korkeakoulututkinnot) edellyttäen, että niihin sisältyy vähintään 30 opintopistettä psykologian ja/tai psykiatrian opintoja:

- lääketieteen lisensiaatin tutkinto
- psykologian maisterin tutkinto
- muu soveltuva terveydenhuollon ylempi korkeakoulututkinto (esimerkiksi terveystieteiden maisterin tutkinto)
- yhteiskuntatieteiden tai valtiotieteen maisterin tutkinnot, joissa on pääaineena ensisijaisesti sosiaalityö, sosiaalipsykologia tai sosiaalipedagogiikka
- soveltuva muu ylempi korkeakoulututkinto (lähinnä teologian maisterin tutkinto tai kasvatustieteen maisterin tutkinto, jossa on suuntana erityiskasvatuksen asiantuntijakoulutus, erityisopettajakoulutus tai varhaiserityisopettajakoulutus)
- sosiaalityöntekijän pätevyyden antava sosiaalihuoltajan tutkinto ja vastaava ruotsinkielinen tutkinto

Ellei ylempään korkeakoulututkintoon sisälly psykologian ja/tai psykiatrian opintoja tulee hakijalla olla psykologian, psykiatrian tai psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämiä lisäopintoja suoritettuna tutkinnon jälkeisinä opintoina vähintään 30 opintopistettä.

Psykoterapeuttikoulutukseen hakemisen mahdollistavat myös seuraavat perustutkinnot, joiden kohdalla hakijalla tulee olla psykoterapeuttikoulutuksen

edellyttämiä lisäopintoja vähintään 30 opintopistettä ¹ (tämä lisäopintovaatimus ei kuitenkaan koske opistotason koulutuksen suorittanutta psykiatriaan erikoistunutta sairaanhoitajaa eikä sairaanhoitajaa, jonka perustutkintoon on sisällynyt psykiatrinen sairaanhoito):

- soveltuva terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinto (laillistetuista terveydenhuollon ammattihenkilöistä lähinnä sairaanhoitajan, terveydenhoitajan tai kättilön tutkinto)
- soveltuva sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto (lähinnä sosionomi AMK edellyttäen, että pääsuuntautumisvaihtoehto on liittynyt sosiaalialan asiakastyöhön)
- soveltuva sosiaali- ja terveydenhuollon opistotason koulutus, esimerkiksi psykiatriaan erikoistunut sairaanhoitaja tai sairaanhoitaja, jonka perustutkintoon on sisällynyt psykiatrinen sairaanhoito, sosiaaliohjaaja tai sosiaalikasvattaja.

Hakijalla tulee olla vähintään kaksi vuotta työkokemusta hoitotyössä, mielen-terveys-työssä tai vastaavissa tehtävissä.

Lisäksi hakijoilta edellytetään

- mahdollisuus tehdä riittävästi psykoterapiatyötä koulutuksen aikana
- henkilökohtainen soveltuvuus alalle.

Opinnot ja muu toiminta tulee valintahaastattelussa todentaa ja valittujen osalta osoittaa oikeaksi todistettujen asiakirjajäljennösten avulla koulutusorganisaatiolle.

Valinnan menettelytavoilla tarkoitetaan tässä hakemusprosessiin liittyviä vaiheita (kirjallinen hakemus, perustutkinnon ja mahdollisesti tarvittavien psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämien lisäopintojen riittävyyden arviointi, muiden valintaedellytysten arviointi, valintahaastattelu ja päätösten julkista

¹ Konsortiossa on käyty keskustelua näiden opintojen laajuudesta ja sisällöstä (kts. liite 5).

minen hakijoille). Koulutusorganisaation tulee esittää miten se varmentaa hakijoiden tasa-arvoisen kohtelun näissä haku- ja valintavaiheissa.

5.3.2. Koulutuksen laajuus, tavoite ja järjestelyt

Psykoterapeuttikoulutuksen kokonaislaajuus on vähintään 60 opintopistettä (ECTS). Koulutussuunnitelmassa on esitettävä eri osakokonaisuuksien laajuudet ja miten koulutettavien työmäärä niissä jakautuu eri opiskelumuotoihin.

Koulutussuunnitelmasta tulee käydä ilmi, miten koulutusorganisaatio varmentaa luvussa 4 kuvattujen yleisten psykoterapeuttien kompetenssivaatimusten saavuttamisen ja arvioinnin ja miten nämä toteutuvat eri osakokonaisuuksien osaamistavoitteissa. Koulutussuunnitelmaan tulee sisältyä tiedot seuraavista:

- Kirjallinen opetussuunnitelma, opintojaksojen tavoitteet ja suunnitellut toteutustavat (tavoitteiden tulee olla selkeitä, käytännöllisiä sekä seurannan ja arvioinnin mahdollistavia)
- Teorian ja käytännön integroiminen koulutuksessa: mitä aikuispedagogisia työtapoja on tarkoitus soveltaa, jotta teorian ja käytännön integroiminen olisi mahdollista
- Koulutuksen prosessinomaisuuden todentaminen
- Opetuksessa hyödynnettävät sähköiset oppimisympäristöt, minkä sisältöjen kohdalla ja missä laajuudessa
- Teoriaopetuksessa käytettävä vertaisryhmätyöskentely, minkä sisältöjen kohdalla ja missä laajuudessa, tuottavatko ryhmät dokumentteja töistään
- Tutkimuksen näkökulman ja tutkimustiedon roolin huomioiminen koulutussuunnitelmassa (erilaisissa tutkimusasetelmissä hankittu tieto; näyttöön perustuvat menetelmät; tutkimustiedon hyödyntäminen kliinisessä käytännössä)

- Koulutuksen jatkuvan kehittämisen suunnitelma ympäröivän maailman ja ammatillisen alan sekä potilaiden tarpeita vastaavaksi.

5.3.3. Koulutussisällöt

Koulutus muodostuu teoriaopetuksesta, koulutuksen aikana tehtävästä psykoterapeuttisesta työstä, josta osan tulee olla työnohjauksessa tapahtunutta, opinnäytetyöstä, sekä koulutuspsykoterapiasta. Näihin liittyen edellytetään, että koulutussuunnitelmaan sisältyvät seuraavat kohdat:

- Suunnitelma teoriaopetuksen toteuttamistavoista (teoriaseminaarit, kliiniset seminaarit, kokemukselliset seminaarit, luennot) ja alustava suunnitelma käsiteltävästä kirjallisuudesta sekä suunnitelma arviointimenettelystä
- Suunnitelma työnohjauksesta (yksilö- vai ryhmätyönohjaus, suora vai epäsuora prosessimuistiinpanoihin perustuva työnohjaus) ja kuvaus työnohjaukseen liittyvästä arviointimenettelystä
- Koulutuksen aikana tehtävän psykoterapeuttisen työn määrän seurantajärjestelmä
- Opinnäytetyön muodot ja tavoitteet sekä siihen varatut ohjausresurssit
- Koulutuspsykoterapian toteuttamistapa, laajuus ja tavoitteet, sisältäen näiden perustelut opiskeltavan psykoterapiamenetelmän kannalta
- Koulutuspsykoterapiasta vastaavien psykoterapeuttien pätevyys.

Opetusmenetelmien tulee olla perusteltuja oppimistavoitteiden näkökulmasta. Koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin liittyvä muu materiaali tulee liittää koulutussuunnitelmaa selventäväksi liitteeksi.

5.3.4. Kompetenssin saavuttamista todentavat arviointimenetelmät

Koulutussuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus siitä, millä tavoilla osaamistavoitteiden saavuttaminen todetaan ja arvioidaan koulutuksessa:

- Henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) omien koulutukseen liittyvien kehittämis- ja oppimistavoitteiden määrittelemiseksi
- HOPS -menettely ja siihen mahdollisesti liittyvä tutorointi- tai kehityskeskustelu (joko vastuukouluttajan tai työnohjaajan toteuttamana, missä vaiheissa koulutusta)
- Koulutuksen kuluessa järjestettävät jaksokohtaiset kuulustelut (esim. teoriakokeet), muut oppimisen edistymistä arvioivat menettelyt (esim. kirjallisten katsausten ja referaattien laatiminen), opiskelijan näistä saama palaute
- Koulutusorganisaation tuottamat kirjalliset ohjeet ja arviointikriteerit, jotka ovat opiskelijoiden, opettajien ja työnohjaajien tiedossa (kts. myös psykoterapeutin kompetenssit)
- Koulutuksen aikaisen ja koulutuksen tuottaman kehittymisen ja muutoksen arviointi, huomioiden työnohjaajien ja eri opetuksen osista vastaavien opettajien osuus tässä
- Opinnäytetyö osana tiedollisen ja taidollisen näytön arviointia
- Kliinisen osaamisen saavuttamisen näytön antamisen tapa (perustuen suoraan työnohjaukseen, suorasta työnohjauksesta syntyvään ääni- tai kuvataallenteeseen, terapiaistunnon ääni- tai kuvataallenteeseen, terapiamuistiinpanoihin, lomakeavusteiseen itsearviointiin tai johonkin muuhun dokumentointitapaan)
- Koulutusorganisaation noudattama arviointimenettely ja psykoterapiakoulutettavan saama palaute omasta edistymisestään (kts myös psykoterapeutin kompetenssit).

5.3.5. Kouluttajat

Kouluttajien tulee olla kyseisen psykoterapiamenetelmän psykoterapeuttikouluttajia, kuten Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistiossa on esitetty. Heillä tulee psykoterapeuttikouluttajakoulutuksen ja laajan kliinisen kokemuksen lisäksi olla pedagogista ja tieteellistä osaamista.¹

Psykoterapeuttikouluttajat voivat toimia teoriakouluttajina ja työnohjaajina sekä koulutuspsykoterapeutteina.

Kouluttajilla tulee olla realistiset mahdollisuudet kehittää itseään psykoterapian sekä pedagogian ja tieteellisen osaamisen alueilla.

- Koulutussuunnitelmassa tulee dokumentoida, ketkä ovat organisaation päävastuulliset omat kouluttajat ja heidän koulutuksensa
- Muut kouluttajat ja heidän koulutuksensa.

5.3.6. Oikeusturvakysymykset

Psykoterapeutiksi opiskelevien tulee olla tietoisia oikeuksistaan ja heillä tulee olla mahdollisuus vaikuttaa opiskeluolosuhteisiin ja opintoihin. Opiskelijoiden tulee olla tietoisia heitä koskevien päätösten muutoksenhakumahdollisuuksista.

- Koulutusorganisaatiolla tulee olla kirjallinen koulutuksen käytännön menettelyjä ja oikeusturvan edellyttämä muutoksenhakumenettelyä koskeva ohjeisto
- Koulutusprosessiin liittyvä koulutuspsykoterapia-asiakkaan/ potilaan asemaa ja oikeusturvaa varmistava menettely.

¹ Silloin kun on kyseessä uusi tieteelliseen näyttöön pohjautuva psykoterapiamenetelmä, jolla ei vielä ole omaa kouluttajakoulutusta Suomessa, kouluttajien kouluttautumistason riittävyys arvioidaan erikseen. Sen tulee vastata sisällöltään ja laajuudeltaan psykoterapeuttikouluttajakoulutusta.

5.3.7. Kansainvälinen vuorovaikutus

Kansainvälisyys voi toteutua esimerkiksi opettaja- ja opiskelijavaihtona erilaisten tutkimusprojektien tai teemaseminaarien yhteydessä ja mahdollisuutena osallistuja kv. seminaareihin ja konferensseihin.

- Koulutussuunnitelmaan liittyvä kuvaus kansainvälisestä vuorovaikutuksesta ja sen muodoista.

5. Lähteet

Bennet-Levy, J. (2006) Therapist skills: a cognitive model of their acquisition and refinement. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 34, 1-22.

Centre for outcomes, research & effectiveness (Core)

http://www.ucl.ac.uk/clinical-psychology/CORE/competence_frameworks

Eurooppalainen tutkintojen viitekehys elinikäisen oppimisen edistämiseksi.

Hoffmann, T. (1999) The meanings of competency. *Journal of European Industrial Training*, 23, 275-285.

Kansallinen tutkintojen viitekehys ja sen suhde eurooppalaiseen tutkintojen viitekehykseen.

Koulutustahojen ja -yhteisöjen kuulemistilaisuuksien muistiot oheismateriaaleineen 13.8., 16.9. ja 30.9.2009.

Laitila, A. (2004) *Dimensions of Expertise in Family Therapeutic Process*. University of Jyväskylä, Jyväskylä University Printing House.

Laitila, A. (2009) The expertise question revisited: Horizontal and vertical expertise. *Contemporary Family Therapy*, 31(4):239-250.

Laitila, A. (2008) Trainer's training in family therapy: the possibilities of focussed reflective dialogues. *Human Systems: The Journal of Systemic Consultation & Management*, 18, 82-95.

Moon, J. (2005) Linking levels, learning outcomes and assessment criteria.

Moon, J. (2001) PDP Working Paper 4 Reflection in Higher Education Learning

<http://www.york.ac.uk/admin/hr/training/gtu/students/resources/pgwt/reflectivepractice.pdf>

Psychotherapy competency assessment tools

http://www.aadprt.org/training/assessment_tools/default.aspx

Psykoterapiakonsensuslausuma 2006, Suomen Akatemia ja Duodecim

Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistio (Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:6).

Shaw, B. F. & Dobson, K. S. (1988) Competency judgments in the training and evaluation of psychotherapists. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 666-672.

Utvärdering av psykoterapeututbildningar vid universitet och enskilda utbildningsordnare. Högskoleverket. Rapport 2007:30 R.

LIITE 1.

Valtakunnallinen yliopistojen psykoterapeuttikoulutuskonsortion kokoonpano:

Marjatta Aalto, koulutuspäällikkö, Palmenia, Helsingin yliopisto

Paula Aalto, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Jyväskylän yliopisto

Armi Hakanen, yliopistonlehtori, psykologia, Turun yliopisto

Ulla Halkola, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Turun yliopisto

Piia Johansson, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Lapin yliopisto

Hely Kalska, yliopistonlehtori, psykologia, Helsingin yliopisto

Hasse Karlsson, professori (psykiatria), Helsingin yliopisto

Riitta-Liisa Kinni, suunnittelija, Koulutus- ja kehittämiskeskus, Kuopion yliopisto

Raimo Lappalainen, professori (psykologia/psykoterapia), Jyväskylän yliopisto

Johannes Lehtonen, professori emeritus (psykiatria), Kuopion yliopisto

Esa Leinonen, professori (psykiatria) Tampereen yliopisto

Pekka Peltonen, johtaja, täydennyskoulutuskeskus, Jyväskylän yliopisto

Jorma Piha, professori (lastenpsykiatria), Turun yliopisto, **konsortion puheenjohtaja**

Pirjo Pölkki, professori (sosiaalityö/lastensuojelu), Kuopion yliopisto

Tarja Pösö, professori (sosiaalityö), Tampereen yliopisto

Jaana Ravattinen, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Joensuun yliopisto

Daniela Seeskari, lektor, bildkonstterapeut, psykologiska institutionen, Åbo Akademi

Jaakko Seikkula, professori (psykologia/psykoterapia) Jyväskylän yliopisto

Kristiina Simojoki, suunnittelija, Koulutus- ja kehittämiskeskus, Oulun yliopisto

Jorma Taskinen, apulaisjohtaja, täydennyskoulutuskeskus, Tampereen yliopisto

Tero Timonen, tutkimusjohtaja, (psykologia ja täydennyskoulutuskeskus), Joensuun yliopisto

Martti Tuomisto, professori (psykologia), Tampereen yliopisto

Pia Åkerlund, utbildningsplanerare, leg. psykolog, Fortbildningscentralen vid Åbo Akademi

Karl-Erik Wahlberg, professori (psykoterapia, Psykonet-yliopistoverkosto), Jyväskylän yliopisto,

dosentti, kliinisen lääketieteen laitos (psykiatrian oppiaine), Oulun yliopisto

Jarl Wahlström, professori (kliininen psykologia ja psykoterapia), Jyväskylän yliopisto,

asiantuntijajäsen

Aarno Laitila, dosentti, yliassistentti (kliininen psykologia), Jyväskylän yliopisto, asiantuntijajäsen

Tuula Kostainen, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Tampereen yliopisto, sihteeri

Heljä Kahra, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Tampereen yliopisto, koordinaattori

Työrukkasen kokoonpano:

Johannes Lehtonen, professori emeritus (psykiatria), Kuopion yliopisto

Jorma Piha, professori (lastenpsykiatria), Turun yliopisto, **puheenjohtaja**

Pirjo Pölkki, professori (sosiaalityö/lastensuojelu), Kuopion yliopisto

Jaakko Seikkula, professori (psykologia/psykoterapia), Jyväskylän yliopisto

Jorma Taskinen, apulaisjohtaja, täydennyskoulutuskeskus, Tampereen yliopisto

Karl-Erik Wahlberg, , professori (psykoterapia, Psykonet-yliopistoverkosto), Jyväskylän yliopisto,
dosentti, kliinisen lääketieteen laitos (psykiatrian oppiaine), Oulun yliopisto

Jari Wahlström, professori (kliininen psykologia ja psykoterapia), Jyväskylän yliopisto,
asiantuntijajäsen

Aarno Laitila, dosentti, yliassistentti (kliininen psykologia), Jyväskylän yliopisto, asiantuntijajäsen

Tuula Kostainen, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Tampereen yliopisto, sihteeri

Heljä Kahra, suunnittelija, täydennyskoulutuskeskus, Tampereen yliopisto, koordinaattori

LIITE 2.

ESITYS 2.12.2008

SUUNNITELMA YLIOPISTOLLISEN PSYKOTERAPEUTTIKOULUTUKSEN JÄRJESTELMÄKSI

TAUSTAA

Psykoterapeuttikoulutus on terveys- ja sosiaalialan ammattitutkinnon suorittaneiden ja riittävän työkokemuksen omaavien täydennyskoulutusta (moniammatillisia erikoistumisopintoja), joka johtaa muodolliseen pätevytyksiin Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (TEO, vuoden 2009 alusta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira.) psykoterapeutin nimikesuojaukseen (asetus 564/1994). Erityisesti KELA ja sairaanhoitopiirit tarvitsevat tehtävänsä toteuttamiseksi korkeatasoisen psykoterapeuttikoulutuksen saaneita terveys- ja sosiaalialan ammattilaisia. Esimerkiksi valmistetulla olevassa sosiaali- ja terveysministeriön Mielenterveys- ja päihdesuunnitelmassa (Mielenterveys- ja päihdetyön tulevaisuuden linjauksia vuoteen 2015) todetaan suositusten yhteenvedossa seuraavasti ”Asiakkaan asemaa parannetaan varmistamalla psykoterapiapalvelujen tasa-arvoinen saatavuus kehittämällä kunnan järjestämisvastuulla olevia psykoterapiapalveluja”.

Suojatun ammattinimikkeen käyttöoikeuden saamiseen johtava koulutus on ollut Suomessa sääntelemätöntä ja toteutukseltaan hajanaista. Koulutusta ovat järjestäneet hyvin erilaiset organisaatiot yksityisistä ammatinharjoittajista yliopistojen laitoksiin. Nimikkeen myöntämisen yhteydessä TEO on joutunut suorittamaan myös koulutusten arviointia. Jälkikäteen tapahtunut koulutusten arviointi on ollut ongelmallista sekä hakijoiden että koulutusyhteisöjen oikeusturvan (kaikki hakijat eivät ole saaneet nimikesuojaukseen) että psykoterapeuttikoulutusten laadun varmentamisen kannalta, koska koulutuksilta ovat puuttuneet yhtenäiset sisällölliset laatukriteerit.

Psykoterapeuttinimikkeen saamisen edellytyksenä olevien koulutusten arviointeihin liittyvät valitukset ja oikeusprosessit ovat työllistäneet ja turhauttaneet niin viranomaisia, koulutuksiin osallistuneita kuin koulutusten järjestäjiäkin.

Nimikkeen käyttöoikeuteen johtavan koulutuksen yhtenäistäminen ja saataminen osaksi julkista yliopistojen ja korkeakoulujen opintojärjestelmää on ollut jo pitkään eri viranomaistahojen ja asiantuntijatyöryhmien tavoitteena. (Psykoterapiakoulutustyöryhmän mietintö OPM 2003:6, Suomen Akatemia ja Duodecim Psykoterapiankonsensuslausuma 2006). Psykoterapiakoulutustyöryhmän esitykset koskien koulutusten pohjakoulutusvaatimuksia, laajuutta ja sisältöjä muodostavat hyvän pohjan psykoterapeuttikoulutusten kehittämiseksi.

Viimeksi on TEO omassa esityksessään sosiaali- ja terveysministeriölle (6.6.2007) kiirehtinyt psykoterapeuttinimikkeen käyttöoikeuden saamiseen johtavan koulutuksen siirtämistä korkeakoulujärjestelmän piiriin. Myös opetusministeriö vastauksessaan sosiaali- ja terveysministeriölle (17.8.2007) on esittänyt, että yliopistoissa psykoterapeuttikoulutusta ryhdyttäisiin järjestämään täydennyskoulutuksena, erikoistumisopintoina, jolloin koulutusten laatua voidaan varmistaa koulutussuunnittelulla ja laadunkehittämistyöllä yhdessä asiantuntijoiden, tiedeyhteisön, koulutuksen järjestäjien ja TEO:n kanssa siten, että tuloksena on strukturoitu koulutusjärjestelmä.

YLIOPISTOLLINEN KOULUTUSKONSORTIO

Tampereen yliopisto sai lokakuussa 2007 yhdessä valtakunnallisen yliopistokonsortion kanssa opetusministeriöltä 3-vuotisen tuotekehitysmäärärahan hankkeeseen ”Moniammatilliset psykoterapian erikoistumisopinnot osaksi korkeakoulujen opintojärjestelmää”. Hankkeen tavoitteena on psykoterapeuttikoulutusten osaamistavoitteiden, rakenteen ja laadullisten vaatimusten määrittely sekä arvioinnin ja ylläpitämisen yhteistyöverkoston luominen. Määräraahahakemuksen kumppaneina olivat psykoterapeuttikoulutuksen pohjalla olevien perus-, jatko- ja erikoistumistutkinnoista vastaavien yliopistojen sekä niiden ainelaitosten ja täydennyskoulutusyksiköiden edustajien valtaosa. Myöhemmin ryhmä on täydentynyt niin, että ryhmän edustaa tällä hetkellä kaikkia yliopistollisia asianomistajatahoja (liite 1.)

Yliopistollisen koulutuskonsortion työskentely on käynnistynyt kevään 2008 aikana. Tähän mennessä on saavutettu yhteinen näkemys siitä, miten vuoden 2009 aikana tullaan etenemään psykoterapeuttikoulutusten

- a) valtakunnallisten osaamistavoitteiden (psykoterapeuttien kompetenssivaatimukset*) ja
- b) laadunvarmistusjärjestelmän sisältöjen ja prosessin (yhtenäiset laatukriteerit**) määrittelyssä sekä
- c) koulutusten toteutuksen suunnittelutyön etenemisessä valtakunnallisella tasolla ja myös alueellisesti sekä yliopistojen sisäisenä yhteistyönä.

Lisäksi ryhmässä on hahmoteltu valtakunnallisen

- d) arviointielimen (lautakunta) tehtäviä ja kokoonpanoa sekä
- e) ulkopuolisten intressitahojen ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Koulutuskonsortio on tehnyt tiivistä yhteistyötä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen ja STM:n, Terveydenhuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunnan TANKin sekä opetusministeriön kanssa. TEOssa ja STM:ssä ollaan myös suunnittelemassa muutoksen vaatimia lainsäädännöllisiä toimenpiteitä.

MIKSI YLIOPISTOLLINEN PSYKOTERAPEUTTIKOULUTUS

Psykoterapian, kuten muunkin terveydenhuollon toiminnan ja kehittämisen tulisi perustua tutkittuun tietoon, luotettavaan näyttöön ja eettisesti kestäviin periaatteisiin. Ensisijaisena tavoitteena on potilaskohtainen eli kliininen vaikuttavuus sekä koulutuksen relevanssi palvelujärjestelmän suhteen. Yliopisto- ja korkeakoulujärjestelmässä toteutetun psykoterapeuttikoulutuksen avulla saadaan KELAn, sairaanhoitopiirien ja kuntien tarvitsemat korkeatasoiset psykoterapiapalvelut turvatuiksi tulevaisuudessa myös alueellisesti.

*) Luonnos kompetenssivaatimuksiksi liitteessä 2.

***) Luonnos laadunvarmistuksen kriteereiksi liitteessä 3.

Yliopistoissa ovat edustettuina kaikki ne tiede- ja ammattialat sekä tutkinnot, joiden pohjalle psykoterapeuttikoulutus rakentuu (lääkärit, psykologit, sosiaalityöntekijät ja sairaanhoitajat). Yliopistoissa ja erityisesti niiden psykologian ja psykiatrian alan yksiköissä on korkein alan tieteellinen ja ammatillinen asiantuntemus. Sosiaali- ja hoitotyön koulutuksessa ja tutkimuksessa on yliopistoissa liittymäkohtia psykoterapia-alaan ja sen sisältöjen kehittämiseen. Eri alojen tiiviimpi yhteistyö toisi sekä koulutuksellisia että tutkimuksellisia synergiaetuja ja mahdollistaisi laajemman kansainvälisen yhteistyön.

EHDOTUS PSYKOTERAPEUTTIKOULUTUKSEN JÄRJESTELMÄKSI

Yliopistollisen psykoterapeuttikoulutuksen pohjaksi esitetään valtakunnallista yhteistyötä, josta sovitaan yliopistojen välisellä konsortiosopimuksella.¹

Konsortion jäsenyliopistot nimeäisivät edustajansa psykoterapiakoulutusten asiantuntijoista koostuvaan lautakuntaan, jonka tehtävänä olisi laatia koulutuksille yhteiset tavoitteet ("tutkintovaatimukset") sekä laadunvarmistuksen kriteeristön. Lisäksi lautakunnassa tulisi olla edustettuina psykoterapiapalveluiden kannalta keskeiset viranomais- ja intressitahot kuten TEO, KELA ja yliopistollisten sairaanhoitopiirien edustus.

Yliopistot tulisivat toimimaan lautakunnan ohjeistamissa puitteissa omissa ohjelmissaan.

Koska psykoterapia-ala kehittyi jatkuvasti, tulisi lautakunnan myös ohjeistaa koulutusohjelmista vastaavia yksiköitä ja täten huolehtia koulutusten jatkuvasta laadunkehittämistyöstä. Tavoitteena on, että lautakunta hyväksyy kaikki koulutusohjelmat. Tällä varmistetaan sekä ohjelmien korkea vaatimustaso että niiden tasapuolinen arviointi myös valtakunnallisesti.

¹ Tämän yhteistyön ulkopuolelle jäisi sellainen täydennys- ja aikuiskoulutuksena järjestettävä psykoterapia-alan koulutus, joka ei tähtää ammattinimikkeeseen tai kouluttajapätevyyteen. Tällaisia koulutuksia voisivat olla suppeammat, terveys- ja sosiaali-alan ammattihenkilöille suunnatut, psykoterapiakoulutukset sekä psykoterapeuteille suunnatut, psykoterapeuttitaitoja syventävät tai uusiin työtapoihin perehdyttävät täydennyskoulutukset. Sen sijaan yhteistyö koskisi psykoterapeuttikoulutukseen osallistumiselle perusedellytyksiä antavaa lisäkoulutusta.

Yliopistojen sisällä olisi laitosten yhteistyössä muodostama yhteistyöelin (toimikunta/ohjausryhmä) psykoterapeuttikoulutuksia varten. Elin koordinoisi alueella toteutettavat ohjelmat sekä solmisi paikallisia kumppanuuksia muiden koulutuksenjärjestäjien kanssa (esim. ammattikorkeakoulut, muut järjestäjät). Näin psykoterapeuttikoulutusten laadunvarmistus olisi kokonaisuudessaan yliopistojen vastuulla.

PSYKOTERAPEUTTIKOULUTUKSEN OPINTOHALLINNOLLINEN ASEMA JA RAHOITUS

Aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen yhteydessä on tuotu esille, että yliopistolliseen tutkintojen lisäkoulutukseen on tarpeen luoda työelämän kannalta relevantteja tutkinnon jälkeisiä laajoja osaamiskokonaisuuksia, jotka kuvataan kompetensseina (30-90op), ja että niitä voidaan aiempaa paremmin hyödyntää myös tutkintojen osien hankkimiskeinona. Psykoterapeuttikoulutus, jonka yliopistojen tutkintohallintoelin akkreditoisi, ja joka näin kytkeytyisi tutkintojen viitekehukseen, on tyypillisesti tällainen pätevyyden antama kokonaisuus.

Psykoterapeuttikoulutuksen rahoitus kytkeytyy muotoutumassa olevaan yliopistojen kokonaisrahoitukseen sekä aikuiskoulutusuudistuksessa tehtäviin ratkaisuihin. Lähtökohtaisesti se voisi olla yhteisrahoitteista tai maksullista toimintaa, joka hinnoiteltaisiin julkisoikeudellisena suoritteena.

Oheinen KAAVIO konkretisoi eri tahojen ja toimielinten vastuita ja tehtäviä tulevassa järjestelmässä.

KAAVIO

<p>SÄÄDÖS- JA SOPIMUSPERUSTA:</p> <p>STM:n ASETUKSEN MUUTOS psykoterapeuttikoulutus siirtyy yliopistojen vastuulle</p> <p>KONSORTIOSOPIMUS yliopistojen välinen sopimus psykoterapeuttikoulutuksen toteuttamisesta</p>	
<p>LAADUNVARMISTUS:</p> <p>LAUTAKUNTA toimii yliopistojen kesken sovitun psykoterapiakonsortion toimielimenä (yliopistojen edustajien lisäksi myös esim. TEO:n ja KELAn ja yliopistosairaanhoidopiirien edustus)</p> <ul style="list-style-type: none"> • osaamistavoitteiden määrittely ("tutkinto vaatimukset") • laadunvarmistusjärjestelmä ja laatukriteerit (laajennettu opetussuunnitelma, opiskelija valinnan kriteerit, tasa-arvoinen kohtelu, moniammatilliset koulutusryhmät, kumppanuusohjeistus) • koulutusohjelmien hyväksyminen • uusien psykoterapiamenetelmien validointi • oikaisu- ja muutospyyntöjen käsittelyn ohjeistus • koulutusten yleinen kehittäminen 	<p>TOTEUTUS:</p> <p>YLIOPISTOT JA LAITOKSET Suunnittelua ja toteutusta varten kukin yliopisto muodostaa koulutusten koordinaatiosta vastaavan yksikön jollekin laitokselle. Soveltuva tiedekunta hyväksyy koulutuksen ja antaa todistuksen/diplomin.</p> <p>Koulutuksen järjestämismallit:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. yliopiston ainelaitos yhteistyössä muiden laitosten kanssa (esim. psykologia, lääketiede, sosiaalityö, täydennyskoulutuskeskus, jonka rooli on hallinnollinen ja koordinoiva) <ul style="list-style-type: none"> • moniammatillisuus • monitieteisyys 2. yliopiston ainelaitokset yhteistyössä AMKn kanssa <ul style="list-style-type: none"> • perustuu yliopisto-ammatti korkeakoulu yhteistyölle • tarve koulutukseen erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa • mahdollisia AMKeja noin 10 • moniammatillisuus 3. yliopiston ainelaitokset yhteistyössä muiden järjestäjien kanssa <ul style="list-style-type: none"> • noin 15 vakiintunutta kumppanuusaloitteen tekijää • muut mahdolliset kumppanuusaloitteen tekijät

LIITE 3.

**VALTAKUNNALLINEN YLIOPISTOJEN
PSYKOTERAPIAKOULUTUSKONSORTIO
Sosiaali- ja terveysministeriölle
Lausuntopyyntönnö 9.4.2009 /227695 v. 2**

Valtakunnallisen yliopistollisen psykoterapiakoulutusconsortion lausunto
Terveystenhuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunnan psykoterapeutti-
koulutuksenuudistamista koskevaan esitykseen

Hajanaista psykoterapeuttien koulutusta on pyritty saamaan järjestelmälli-
semmäksi liittämällä se osaksi korkeakoulujen koulutusjärjestelmää. Tavoit-
teena on ollut lisäksi koulutusten hyväksyntä etukäteen ja laatujärjestelmän
aikaansaaminen koulutuksen suorittaneiden kompetenssien tason varmis-
tamiseksi.

Ongelmana erityisesti yliopistojen osalta on ollut se, että tutkintojärjestelmää
täydentävän koulutuksen osalta ei ole selkeää opintohallinnollista statusta.
Erikoistumisopinnot ovat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen osalta lähtö-
kohdiltaan täysin erilaiset.

Valtakunnallinen yliopistollinen psykoterapiakoulutusconsortio (jäljempänä
consortio) on joulukuussa 2008 tehnyt oman ehdotuksensa niin etukäteen
tapahtuvasta hyväksymismenettelystä kuin koulutusten laadunvarmennuk-
sestakin ongelmienpoistamiseksi. Suunnitelma on ollut esillä myös Terveys-
tenhuollon ammattihenkilöiden neuvottelukunnassa 13.3.2009.

Suunnitelmassa on hahmoteltu myös nimikesuojatun psykoterapeutin kom-
petenssia. (kykyä käyttää tietoja, taitoja sekä henkilökohtaisia sosiaalisia ja
menetelmällisiä valmiuksia työ- ja opintotilanteissa sekä ammatilliseen että
henkilökohtaiseen kehittymiseen). Eurooppalaisessa järjestelmässä tutkinto-
jen lisäksi muutkin korkeakouluopinnot luokitellaan tietyin kriteerein saavute-
tun oppimistason mukaan, jotta niitä voitaisiin vertailla kansainvälisesti.

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten (EQF) rinnalle rakennetaan parhaillaan kansallista viitekehystä (NQF), jonka luokituksiin psykoterapeuttikoulutus sijoitetaan. Konsortio on suunnitelmassaan huomionnut myös opetusministeriössä meneillään olevan aikuiskoulutuksen kokonaisuudistustyön (AKKU) psykoterapeuttikoulutukselle antamat mahdollisuudet koulutusten opintohallinnollisen aseman määrittämiseksi yliopistoissa (oppisopimustyyppinen koulutus ja erityispätevyys).

Koulutuksen ennakkoon hyväksymiseksi tarvitaan pidemmän aikavälin suunnittelutyötä, jotta psykoterapeuttikoulutukselle saadaan opintohallinnollinen asema korkeakoulujen opintojärjestelmässä, esimerkiksi erityispätevyys.

Konsortio jatkaa toimeksiantonsa mukaisesti valmistelutyötään moniammatillisten psykoterapeuttikoulutusten saattamiseksi osaksi yliopistojen ja korkeakoulujen opintojärjestelmää valmistelemalla valtakunnallisia psykoterapeutin kompetenssivaatimuksia ja koulutusten laadunvarmennuksen kriteereitä THL:n arviointielintä varten.

Seuraavassa yliopistokonsortio ottaa kantaa sekä asetuksenmuutosesitykseen (564/1994 2 § 2 momentti) että Terveys- ja hyvinvoinnin laitokseen tulevaan arviointielimeen:

1) Asetustekstin kaksi ensimmäistä kappaletta yhdistetään kuulumaan seuraavasti:

”Psykoterapeutin ammattiin johtavalla koulutuksella tarkoitetaan sosiaali- ja terveysministeriön/Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen psykoterapeuttikoulutuksen arviointielimen etukäteen hyväksymää psykoterapeuttikoulutusta, joka on korkeakoulun järjestämää taikka yhteistyössä korkeakoulun kanssa järjestettyä ja jonka laadunvarmistus ja kehittäminen perustuu psykiatriseen ja psykologiseen tutkimustietoon”.

Asetusluonnoksen tekstistä ”hakijan Suomessa suorittamaa ”.. voidaan poistaa kokonaan, koska Valvira ei enää tulevaisuudessa hyväksy yksittäisen nimikkeen hakijan koulutusta. THL:n arviointielin hyväksyy koulutukset, joi-

den hyväksymiskriteerit on määritelty yhteistyössä korkeakoulujen edustajien kanssa. Lisäystä ”., jonka laadunvarmistus ja kehittäminen perustuu psykiatriseen ja psykologiseen tutkimustietoon” perustellaan sillä, että psykoterapia on terveydenhuollon ammatillista tavoitteellista toimintaa ja konsortio pitää välttämättömänä yliopistojen psykiatrian alojen ja psykologian laitosten mukana oloa koulutusohjelmien toteuttamisessa.

Myös Psykoterapiakoulutustyöryhmän (OPM 2003:6) muistiossa todetaan, että ”monitieteisen ja moniammatillisen psykoterapeuttikoulutuksen kehittämisessä ja toteuttamisessa on välttämätöntä löytää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyömalli, joka varmistaa korkeatasoisen kliinisen ja teoreettisen osaamisen jatkuvan välittymisen kaikkien psykoterapiakoulutusten kohdalla. Yliopistojen psykologian ja psykiatrian aloilla on tässä työssä keskeinen vastuu”.

Konsortio pitää tärkeänä, että vastuuviranomaisten taholta varmistetaan, että tulevaisuudessa ei muodostu rinnakkaisia psykoterapeuttikoulutusjärjestelmiä sekä yliopistoihin että ammattikorkeakouluihin (esim. psykoterapeutin erityispätevyys ja psykoterapeutin erityispätevyys AMK). Erityispätevyden luonteeseen kuuluva aiemman osaamisen arviointi ja sen hyväksilukeminen voidaan yliopistotutkintojen viitekehyksessä suorittaa vain yliopiston toimesta. Vain yliopistot voivat arvioida esim. psykiatrian erikoislääkärin aiempaa osaamista ja sen hyväksilukemista.

Edelleen samaan kappaleeseen:

”Psykoterapeuttikoulutuksen tulee olla vähintään 60 op:n laajuinen ja yhtenäiseen koulutusohjelmaan pohjautuva ”. Konsortio perustelee ”kolmivuotinen” ilmaisun poistamista esityksestä sillä, että sen maininta asetustekstissä johtaa helposti normiin. 60 op:n suorittaminen ei ole todellista kolmessa vuodessa tulevaisuuden vaatimuksineen. Realistisempaa olisi nelivuotinen koulutus. Olisi kuitenkin hyvä pitää joustomahdollisuus.(1 op= 26,7 t, 30 op=800 t = ½ vuoden täysipäiväinen työ, koko vuosi 1600 t).

Lisäystä: ” yhtenäiseen koulutusohjelmaan pohjautuva psykoterapeuttikoulutus”..konsortio perustelee seuraavasti: Psykoterapiakoulutustyöryhmän

muistiossa (OPM 2003:6) on käsitelty koulutuksen yhtenäisyyttä ja määritelysen elementit. OPMn muistio on laajasti hyväksytty ja siksi tarjoaa hyvät perustelut yhtenäisyyden määrittämiseksi (tulisi avata myös asetuksen perusteluissa). Psykoterapeutin ammatin professionaalisuus, ammattieettisyyden ja –identiteetin kehittyminen mahdollistuu oppimisen prosessimaisuuden kautta ja edellyttää siten mm. riittävän pitkää koulutusprosessia. Edelleen samaan kappaleeseen:

”Psykoterapeuttikoulutukseen hyväksyttävällä henkilöllä tulee olla psykoterapeuttikoulutuksen arviointielimen määrittelemä soveltuva pohjakoulutus”

Pohjakoulutus on tässä oikeampi ilmaus kuin peruskoulutus, koska se muodostuu suoritetusta tutkinnosta ja sen vaatimista täydennysopinnoista.

2) Kannanotto Terveysten- ja hyvinvoinnin laitokseen (THL) tulevan arviointielimen kokoonpanoon ja tehtäviin:

Konsortio suhtautuu myönteisesti arviointielimen sijoittamiseen riippumattomana pitämäänsä THL:een. Arviointielin THL:ssa voisi mahdollistaa arvioinnin ja laadunvarmistuksen tiedeperustaisuuden edellyttäen, että se on yhteydessä tutkimukseen.

Arviointielintä perustettaessa on tärkeää, mikä taho sen tulee asettamaan ja mikä on arviointielimen hallinnollinen status ja kenelle se vastaa toiminnastaan. Voiko esim. arviointielimen ratkaisusta valittaa ja miten erimielisyydet ratkaistaan.

Arviointielimen (tai lautakunnan) kokoonpanoon konsortio esittää näkemyksensä, että jatkuvuuden turvaamiseksi valtakunnallisen yliopistollisen psykoterapiakoulutuskonsortion asiantuntemus otettaisiin huomioon asiantuntijaelimen kokoonpanossa. STM:n ja OPM:n edustajien lisäksi siellä tulisi olla ainakin palvelujärjestelmän edustus yliopistosairaanhoidopiireistä sekä KE-LAn edustus psykoterapeutitarpeen arvioimiseksi ja koulutusten kehittämiseksi palvelujen tarvitsijoiden näkökulmasta. Elimen koko ei kuitenkaan saisi olla liian suuri.

Arviointielimen (tai lautakunnan) tehtävistä konsortio toteaa:

Arviointielintä tarvitaan psykoterapeuttikoulutusten ennakoarvointiin koulutuksen yleisen rakenteen, toteutuslinjojen ja laadunvarmistusjärjestelmän määrittämiseksi, jotka hyväksymiskriteerit on määritelty yhdessä korkeakoulujen edustajien kanssa.

Koulutusohjelman arviointielimessä tapahtuva hyväksyminen tarkoittaa samalla kouluttajien hyväksymistä. Järjestäjien erityinen tehtävä on pitää huolta, että kouluttajat on asianmukaisesti koulutettu ja että järjestäjät ylläpitävät kouluttajakoulutusta (työnohjaajien ja muiden kouluttajien ammatillisen kompetenssin varmistaminen mm. vaativan erityistason psykoterapeuttikoulutuksen poistuessa).

Arviointielimen tehtäviin kuuluu myös lausuntojen antaminen koulutushakemuksista siinä tapauksessa, että kriteerit eivät täyty. Silloin arviointielimen tulee tehdä parannusehdotukset koulutusten järjestäjälle ja asettaa niille määräaika. Konsortion mukaan hyväksymisen yleinen taso on pidettävä korkeana.

Arviointielimen tehtäviin kuuluu myös koulutuksen toteuttajien yleinen informointi heille tulevista uusista vaatimuksista ja toteuttavien yksiköiden ohjeistus koulutusten laadun jatkuvaksi kehittämiseksi. Tähän liittyy myös tutkimus- ja muun tiedon kokoaminen koulutusten kehittämiseksi (vrt. FinOhta). Koulutusten sisäisen laadun varmistamisen lisäksi arviointielimen tulee suorittaa myös toteuttajien ulkoista arviointia määräajoin (vrt. Eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen puitteissa noudatettavat korkeakoulu- ja ammatillisen koulutuksen yhteiset laadunvarmistusperiaatteet) Psykoterapeuttitarpeen seuraaminen ja väestö/potilasryhmien tarpeiden selvittäminen soveltuksi myös THL:ssä sijaitsevan arviointielimen tai lautakunnan tehtäväkuvaan.

Lisäksi arviointielimen tulee määritellä psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämä pohjakoulutus (ei peruskoulutus), joka tehtävä mainitaan asetuksen muutosehdotuksessa.

Arviointielimen tulisi vaikuttaa myös siihen, että psykoterapeuttiset valmiudet -täydennysopintoja järjestetään riittävästi ja riittävien koulutusedellytysten turvaamiseksi opintoihin hakeutuville. Tulisi määritellä kompetenssivaatimukset ja laadunarvioinnin kriteerit myös näille koulutuksille.

Lopuksi, arviointielimellä tulee olla riittävät resurssit tehtäviensä hoitamiseen.

Tampereella 27. toukokuuta 2009

Valtakunnallisen yliopistollisen psykoterapiakoulutuskonsortion *) puolesta

Jorma Piha

Heljä Kahra

Yliopistokonsortion ehdotus 25.11.2009 asetuksenmuutoksen tekstiksi on seuraava:

Psykoterapiakoulutuskonsortio esittää, että terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 2 § 2 mom muutetaan alla esitetyn mukaisesti

Psykoterapeutin ammattiin johtavalla koulutuksella tarkoitetaan sosiaali- ja terveystieteiden alaisen psykoterapeuttikoulutuksen arviointielimen etukäteen hyväksymää psykoterapeuttikoulutusta. Psykoterapeuttikoulutukseen hyväksyttävällä henkilöllä tulee olla psykoterapeuttikoulutuksen arviointielimen määrittelemä soveltuva pohjakoulutus.

Psykoterapeuttikoulutuksen tulee olla korkeakoulun järjestämää taikka yhteistyössä korkeakoulun kanssa järjestettyä psykoterapeuttikoulutusta siten, että yksi järjestäjistä on yliopisto. Psykoterapeuttikoulutuksen tulee olla vähintään 60 opintopisteen laajuinen, yhtenäiseen koulutusohjelmaan pohjautuva koulutus.

Hakijan ulkomailla suorittama psykoterapeutin ammattiin johtava koulutus voidaan hyväksyä Suomessa psykoterapeutin ammattiin johtavaksi koulutukseksi. Hyväksymisen edellytyksenä on, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto on hyväksynyt hakijan peruskoulutuksen sekä hänen suorittamansa psykoterapeuttikoulutuksen ja todennut sen vastaavan niitä vaatimuksia, jotka psykoterapeutin ammattiin johtavalle koulutukselle on Suomessa asetettu.

Psykoterapeuttikoulutuksen arviointielin voi antaa lausuntoja myös ennen xx.xx.200x alkaneista koulutuksista.

Siirtymäsäännökset:

x.x.20xx (esim. 2010) jälkeen alkavien koulutuksien on oltava psykoterapeuttikoulutuksen arviointielimen hyväksymiä, jotta niiden katsotaan olevan psykoterapeutin ammattiin johtavaa koulutusta.

Siirtymäaikana eli x.x.20xx asti Valvira arvioi koulutusohjelmia etukäteen, kunnes arviointielin on perustettu.

Oikeutta käyttää psykoterapeutin nimikesuojattua ammattinimikettä on ennen asetuksen voimaantuloa aloitetun ja suoritettun koulutuksen perusteella haettava viimeistään 31.12.2014 ja asetuksen voimaantulon jälkeen aloitetun ja suoritettun koulutuksen perusteella 8 vuoden sisällä koulutuksen päättymisestä.

Konsortio toteaa, että asetustasolla ei tarvitse ottaa kantaa kouluttajakoulutukseen, sillä sen varmistaminen edellytetään koulutusten laadunvarmuksen raportoinnin yhteydessä

LIITE 4.

KUULEMIS- JA NEUVOTTELUTILAISUUDET:

1. Kognitiiviset psykoterapiakoulutusyhdistykset to 13.8.2009 klo 11.00-14.30

Kutsutut:

Armi Hakanen TY ja Kirsi-Liisa Kuusinen JY

Kognitiivisen psykoterapian yhdistys

Soile Tikkanen

KAT-yhdistys (Suomen kognitiivis-Analyttinen psykoterapiayhdistys)

Martti Tuomisto Tay ja Raimo Lappalainen JY

SKY ry (Suomen käyttäytymisanalyysin ja kognitiivisen psykoterapian yhdistys ry, CBT)

2. Psykoanalyttiset ja psykodynaamiset psykoterapiat 16.9.2009 klo 12 – 15

Kutsutut:

Aikuisten yksilöpsykoterapia (EFPP)

Anna-Liisa Roinisto-Dumell

Helsingin Psykoterapiayhdistys ry, (estynyt)

Anne Tuohimaa

Itä-Suomen Psykoterapiayhdistys ry

Pirjo Lehtovuori

Therapia -säätiö

Marita Niemi

Nuorisopsykoterapiasäätiö

Jari Sokura

Etelä- Karjalan Psykoterapiaseura

Edustaja selviää myöhemmin

Suomen Taideterapiayhdistys ry (estynyt)

Lasten- ja nuorisopsykoterapia (EFPP)

Eeva Huikko

lastenpsykoterapian edustaja

Marja Schulman

pj., Suomen Lasten- ja Nuorisopsykoterapiayhdistys ry

Ryhmäpsykoterapia (EFPP)

Rauno Tuikka

Ryhmäanalyysiyhdistys ry

Mikko Bruun

pj., Suomen ryhmäpsykoterapia ry

Pari- ja perhepsykoterapia (EFPP)

Arja Huttunen

paripsykoterapian edustaja

Gustaf Schulman

Suomen psykodynaamisen psyko terapian yhdistys

Jukka Aaltonen

Suomen psykodynaamisen psykoterapian yhdistys

Timo Niemi

Suomen psykoanalyttinen yhdistys

Jan-Erik Bärlund

pj., Finlands svenska psykoterapiförening

Pekka Impiö

psykoterapiasäätiö Monasteri (estynyt)

**3. Perheterapia- ja ratkaisukeskeisen psykoterapian koulutusyhdistys, Suomen mielenterveysseura ja Pirkanmaan ammatti-
korkeakoulu: ke 30.9.2009 klo 12.15-15.00**

Kutsutut:

Jan-Christer Wahlbeck

Suomen Perheterapiayhdistys ry

Sinikka Björn

Suomen mielenterveysseura

John Pihjala

RATKES ry

Ben Furmanilta kirjalliset kommentit)

Nina Kilku ja Päivi Linnaimaa

Pirkanmaan ammattikorkeakoulu

LIITE 4. (jatkuu)

Yhteenveto psykoterapeuttikouluttajatahojen kuulemisesta

Koulutusten laatukriteerien ja psykoterapiakompetenssien valmistelun tueksi järjestettiin loppukesän ja alkusyksyn aikana kolme kuulemistilaisuutta eri psykoterapiamenetelmiä edustaville koulutusyhteisöille. Liitteen 4 alussa on luettelo kuulemisiin osallistuneista henkilöistä.

Tavoitteena oli kuulla niitä tahoja, jotka järjestävät ja ovat keskeisesti järjestäneet psykoterapeuttikoulutusta nykyisen järjestelmän puitteissa. Edustettuina olivat Suomessa vakiintuneita psykoterapiamenetelmiä edustavat tahot, mutta käytännössä vain osa niiden koulutusta järjestävistä organisaatioista. Kuultavina oli joka tapauksessa edustava joukko eri kouluttajatahoja keskustelun painopisteen ollessa koulutuksen sisällöissä ja teoreettisissa orientaatioperustoissa, ei niinkään koulutuksen hallinnollisessa organisoinnissa. Tästä, samoin kuin psykoterapeuttikoulutuksen valmistavista opinnoista, keskustelua käytiin varsin vähän. Jälkimmäisestä keskusteltiin oikeastaan vain viimeisessä kuulemisessa, jossa mukana oli Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Kuultavina olleet tahot olivat antaneet myös lausuntonsa psykoterapeuttiasetuksen muutosehdotuksesta ja konsortio sai eräitä lausuntoja käyttöönsä kuulemisten yhteydessä.

Koulutusyhteisöjen keskeinen huoli laatukriteerien osalta oli kysymys kouluttajakoulutuksen asemasta. Kouluttajien pätevyyden voikin katsoa olevan yksi varsin keskeinen laadunvarmistuksen osa. Osin tämän huolestumisen voi katsoa olevan seurausta asetustekstin muutosesityksen sisällöstä, jossa kaksitasoisuus ei ollut näkyvillä. Laatukriteerityön näkökulmasta tämä huoli taas oli hieman väärinymmärrykseltä vaikuttava, sillä kouluttajien pätevyyttä ei olla oltu syrjäyttämässä missään vaiheessa, vaan melkein päinvastoin. Vastuu kouluttajien pätevyyden arvioinnista tulee osaksi ennakoarviointia, johon mennessä koulutuksen järjestäjien on täytynyt se joka tapauksessa varmentaa.

Toinen toistuva ongelmalliseksi koettu kohta oli se seikka, että konsortion luonnospaperi ei avaa yliopistoyhteyden luonnetta riittävästi. Kysymykseksi jäi siis se, mikä on yliopiston rooli, kun koulutus toteutetaan yliopistoyhteisössä. Psykoterapian sisällöllinen kouluttajakompetenssi on nykyisissä koulutusyhteisöissä ja tätä eri tahot toivat ponnekaasti esille. Toistuvasti kysyttiin myös sitä, joutuvatko nykyiset koulutusyhteisöt keskenään kilpailutilanteeseen suhteessa yliopistoihin, mikäli yliopistoyhteisestä on tulossa julki-lausuttu kriteeri. Tällainen kilpailutilannehan voisi johtaa terapiakentän kapeatumiseen. Yksi, useamman kuin yhden kouluttajatahon jakama toive yliopistoille oli yliopistojen osaamisen käyttäminen näyttöjen suunnitteluun ja osaamisen evaluointijärjestelmien kehittämiseen, joka tarkoittaa vastuuainelaitosten roolin korostumista tulevaisuudessa. Tällä hetkellä useilla koulutustahoilla on henkilötasolla toimivaa yhteistyötä lähinnä täydennyskoulutuskeskusten kanssa, jolloin nämä ovat vastanneet koulutusten hallinnoinnista ja organisoinnista.

Edelleen tulevaisuudessa yliopistoyhteyden ei haluta tuottavan rakenteellista jäykkyyttä, joka estää psykoterapiaa olemasta joustavasti vuorovaikutuksessa kentällä oleviin tarpeisiin. Yliopistoyhteys ei saisi myöskään lisätä järjestelmiin liittyvää byrokratiaa tai lisätä erityisesti alueellista eriarvoisuutta palvelujen saatavuuden näkökulmasta.

Koulutettavien valinta tuotti myös pari kommenttia ja ne liittyivät molemmat henkilökohtaisen soveltuvuuden toteamiseen ja sen haasteellisuuteen. Koulutettavien valinnan teemaan liittyen käytiin myös keskustelua niistä perustutkinnoista, jotka hakemisen mahdollistavat. Kouluttajatahot toivat yhtäältä esille sitä, että konsortion kuulemistilaisuuteen valmistautumisen materiaalina olleesta listasta puuttui tiettyjä ammattiryhmiä, joista on opiskeltu psykoterapeutiksi. Lisäksi tuotiin esille sitä, että kelvollisten perustutkintojen joukkoa voisi kaiken kaikkiaan laajentaa. Tämän näkökulman ongelmallinen kohta voi olla se, että psykoterapiassa kyseessä on terveydenhuollon toiminta ja terveydenhuollon ammattipätevyudet.

Psykoterapeutin kompetenssien osalta kuulemistilaisuuksissa tuli hyvin vähän tai yllättävän vähän kommentteja. Tämän voinee tulkita ainakin kahdella tavalla: konsortion tuottama luonnospaperi sellaisenaan oli riittävän yleispätevä eikä aiheuttanut ongelmia hyväksyä sitä tai sitten kompetensseihin liittyvä osaamisperustainen ajattelu on vielä vieras ja sellaisenaan vaikea hahmottaa henkilökohtaisine opintosuunnitelmineen, oppimistavoitteineen, -tuloksineen ja osaamisen arvioinnin näyttöineen. Tähän jälkimmäiseen viittaa se, että kompetenssimäärittelyssä toivottiin selkeitä esimerkkejä, jotka auttaisivat niiden määrittelyyn myös koulutusyhteisöjen sisällä. Aikuispedagogisen ajattelutavan ja oppimiskäsityksen artikuloiminen tulee kuitenkin tärkeäksi ja autonomisen oppijan rooli korostuu huomattavan paljon tulevaisuudessa psykoterapiakoulutuksissa. Tässä mielessä konsortion tavoitteleva yliopistoyhteyden edellyttäminen tulee haastamaan erityisen paljon nykyisten koulutusyhteisöjen ja yliopistojen yhteistyötä, sen rakenteita ja sisältöä. Kompetenssien määrittely eri terapiamenetelmien näkökulmasta taas vaatii ja haastaa kunkin terapiamenetelmän eri kouluttajatahojen yhteistyötä.

Ne asiat, joihin kuulemistilaisuuksissa puututtiin, olivat kysymykset siitä, onko opinnäyte tulevaisuudessa aina tehtävä yksin itsenäisesti, sekä voiko terapeutin osaamisen tiivistää siten, että hän osaisi tehdä havaintoja, ymmärtäisi havaitsemansa ja pystyisi tämän perusteella arvioimaan tarvittavat terapeutitiset toimenpiteet. Esille tuli myös vaihtoehto siitä, että opinnäytetyö voisi olla nykyistä suppeampi, mutta vuosittain toistuva osa näytön arviointia.

Ennakoarviointielimen perustaminen ja kokoaminen (viranomaiseen) nähtiin kaikissa kuulemisissa myönteiseksi ratkaisuksi.

Tieteellisen osaamisen, tutkimuksen tunteminen ja tutkimusta koskevan tiedon ajankohtaisena pitäminen ja näihin koulutuksessa nojautuminen puhutti myös. Kritisioitiin ajatusta siitä, että tutkimuksen osaamista vaadittaisiin kouluttajapätevyyden osana. Tutkimusentekotaito, kouluttamistaito ja terapeutitiset taidot nähtiin erillisinä asioina eikä kouluttamisen voida katsoa edellyttävän aktiivista tutkijana toimimista. Osin tämä kysymys liittyy myös yliopistoyhteyden rooliin.

Kysymyksiä ja keskustelua herättävä teema laatukriteerien ja kompetenssien määrittelyn ulkopuolelta koski koulutukseen valmistavia opintoja. Esitettiin mielipiteitä siitä, että kentällä kaivataan vuorovaikutukseen liittyviä taitoja, kun nykyisten ohjeistojen tasolla taas määritellään valmistava koulutus lähinnä tietopainotteisesti. Kentän kirjavuus tässä mielessä puhutti.

LIITE 5.

Konsortion suositukset psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämiksi lisäopinnoiksi (Valvira: psykoterapeuttiset valmiudet)

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira, ent TEO) edellyttää 30 opintopisteen (800 tunnin) laajuisia psykoterapeuttisten valmiuksien opinnoita sellaisilta soveltuvan sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen saaneilta psykoterapeuttikoulutukseen hakeutuvilta, joilla on muu kuin ylempi korkeakoulututkinto (tämä ei kuitenkaan koske opistotason koulutuksen suorittanutta psykiatriaan erikoistunutta sairaanhoitajaa eikä sairaanhoitajaa, jonka perustutkintoon on sisällynyt psykiatrinen sairaanhoito). Psykoterapiakoulutuskonsortio ehdottaa, että näistä opinnoista käytettäisiin nimeä *psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämät lisäopinnot*.

Psykoterapiakoulutustyöryhmän muistiossa (2003:6) näistä opinnoista todetaan seuraavasti.

Koulutuksen tavoitteena on luoda näkemys ja antaa perustaa psykoterapeuttisen työn tekemiseen. Koulutuksessa käsitellään mielenterveyttä ja mielenterveyshäiriöitä, psykoterapian historiaa ja teoreettista kehitystä, esitellään psykoterapian eri muotoja ja käytäntöjä sekä luodaan kokemusta psykoterapeuttisesta vuorovaikutussuhteesta ja sen erityislaatuudesta muihin hoitosuhteisiin verrattuna. Lisäksi koulutus perehdyttää psykoterapiatyön kannalta merkittäviin terveys- ja sosiaalihuollon käytäntöihin, ohjeisiin ja eettisiin periaatteisiin.

Psykoterapiakoulutuskonsortio suosittaa, että psykoterapeuttikoulutuksen edellyttämien lisäopinnojen sisältöalueita olisivat

- ihmisen psyykinen kasvu ja kehitys
- lasten ja nuorten sekä aikuisten mielenterveys ja psykiatriset häiriöt
- lasten ja nuorten sekä aikuisten psykiatristen häiriöiden tutkimus, diagnostiikka ja erotusdiagnoosi

- lasten ja nuorten sekä aikuisten psykiatristen häiriöiden hoidon ja kuntoutuksen menetelmät
- mielenterveystyötä koskeva lainsäädäntö sekä mielenterveystyön ja psykiatrisen hoidon palvelujärjestelmä
- psykoterapian erityiset ja yleiset vaikuttavat tekijät
- mikä on ja mikä ei ole psykoterapiaa
- mitä ominaisuuksia edellytetään psykoterapeutilta

Näitä alueita tarkastellaan myös psykoterapian vaikutusmahdollisuuksien ja rajoitusten näkökulmasta.

Psykoterapiakoulutusconsortio katsoo, että näiden opintojen järjestäminen sopii erityisen hyvin sosiaali- ja terveysalan opetusta antaville ammattikorkeakouluille, koska käytännössä on kyse ko korkeakoulujen tutkinnon suorittaneiden täydennyskoulutuksesta.

LIITE 6

Koulutusten prosessimaisuuden vaatimus

Psykoterapian oppiminen on moniulotteinen kehitystapahtuma. Kyse on ennen muuta muusta kuin tiedon siirtämisestä tai kirjallisessa muodossa olevan tekstin omaksumisesta. Siihen liittyy uuden oppimisen ja uusien taitojen harjoittelun ja omaksumisen lisäksi poisoppimista (vakiintuneista luontumuksista / sosiaalisesti suotavista tavoista luopumista), ammatillisen identiteetin kehittymistä ja vakiintumista sekä monien perusinhimillisten vuorovaikutustaitojen ja -tapojen tietoista, ammatillista ja tavoitteellista käyttöä. Koulutus tapahtumaa voi luonnehtia näihin edellä liittyviin ulottuvuuksiin kohdistuvan henkilökohtaisen integraation työskentelyareenaksi.

Oppimisen kannalta välttämätön roolin ottoon perustuva harjoittelu ei ole mahdollista kuin riittävän pitkään yhdessä työskentelevässä koulutusryhmässä, jossa syntyy sensitiivisten asioiden käsittelyn kannalta riittävä luottamus ja turvallisuus. Tämän ryhmän olemassa olemiseen liittyvän pragmaattisen puolen lisäksi on eettinen näkökulma siihen, että tämän tyyppistä harjoittelua ei voi rakentaa työssä oppimisen kautta yrityksen ja erehdyksen menetelmällä, kun kyseessä ovat vaikeissa elämäntilanteissa olevat apua hakevat ihmiset.

Oppimiseen liittyy paljon sellaista kielteistä tunnesisältöä, jonka jakaminen on helpompaa ryhmässä. Ryhmä muodostaa myös oppimiselle edullisen ympäristön, kannattelee oppimistapahtumaa ja auttaa sietämään oppimistapahtumaan kuuluvia epävarmuuden tunteita.

Ryhmiä moniammatillisuus on omiaan edistämään koulutettavien kykyä kuvata terapiaan liittyviä asioita ammattien välisessä vuorovaikutuksessa. Tämä tuottaa nk. sosiaalista pääomaa kaikkeen eri ammattien väliseen vuorovaikutukseen sekä terapiosta viestimiseen.